

ถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ของแกนนำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบในพื้นที่เมืองอุดรธานี

นวิยาจู้ ศักยาศรชู้

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ได้รับทุนสนับสนุนจาก

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.)

สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

เมษายน 2561

รายงานการวิจัย
ถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์
ของแกนนำเยาวชนจิตอาสาต้นแบบในพื้นที่เมืองอุดรธานี

Lesson Learned in Creative Media Process of Dee Jang Esan Toom Home,
Youth Leadership in Udon Thani City

โดย
นวิยาฐ์ ศักยเศรษฐ์
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ได้รับทุนสนับสนุนจาก
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.)
สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
เมษายน 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จากการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน (2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรคปัญหาที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาดocuเม้นต์ (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation)

ผลการวิจัย พบว่า 1 กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี มีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ (1) ลงพื้นที่หาข้อมูล ประสานงานกับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย (2) ประชุมทีมงานเพื่อวางแผน และออกแบบกระบวนการกิจกรรม (3) จัดเตรียมเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม (4) จัดกิจกรรมผลิตสื่อรักษ์อุดร เป็นกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ ให้กับนักเรียนมัธยมปลาย (5) จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เฟล็นรักษ์อุดรธานี เพื่อเป็นพื้นที่ในการเล่นและเรียนรู้ แบ่งปันความสุขแก่เด็กเยาวชน และครอบครัว (6) จัดมหกรรมดีจังอิสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักษ์อุดรธานี เรื่องกินเรื่องใหญ่ เพื่อแสดงพลังของเยาวชนแกนนำเครือข่ายดีจังอิสานตุ้มโฮม (7) จัดกิจกรรมสรุปบทเรียนการทำงาน ประเมินผล และสรุปโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ คือ (1) ตัวแกนนำเยาวชน ที่มีความสามารถ มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ มีจิตอาสา มีความเข้มแข็ง อดทน มุ่งมั่น รับผิดชอบในหน้าที่ สามัคคีทำงานเป็นทีม (2) ความน่าสนใจและความหลากหลายของกิจกรรมโครงการ (3) ระบบการจัดการโครงการที่ดี (4) มีที่ปรึกษาโครงการที่ดี (5) การสนับสนุนจากสถาบัน (6) การสนับสนุนจากเครือข่ายดีจังอิสานตุ้มโฮมในแต่ละพื้นที่ (7) มีงบประมาณสนับสนุนโครงการ จากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสาขาวิชานิติศาสตร์ และชมรมสื่อสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (8) การสนับสนุนจากคนในพื้นที่ โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น

ส่วนอุปสรรคปัญหาของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี คือ (1) ปัญหาระบบการจัดการโครงการ ที่วางแผนไม่รัดกุมพอ (2) สถานที่จัดงานที่ยังขาดความเหมาะสม (3) ขาดแคลนอุปกรณ์การผลิตสื่อที่จำเป็นในการจัดในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร (4) ระยะเวลาในการดำเนินงานที่ยาวนานและต่อเนื่อง (5) การประชาสัมพันธ์โครงการ ที่ยังไม่ทั่วถึง และ (6) การขัดแย้งทางความคิดของสมาชิกแกนนำ

แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี คือ (1) พัฒนาความรู้ความสามารถของแกนนำ อย่างต่อเนื่อง (2) พัฒนารูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ให้มีความหลากหลายน่าสนใจ และมีประสิทธิภาพ (3) สร้างการรับรู้ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (4) ขยายเครือข่ายความร่วมมือ ให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานในพื้นที่ (5) สนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษารายงานครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความร่วมมือจากแกนนำเยาวชนดีจังอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และเครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮมในแต่ละพื้นที่

ขอขอบคุณมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนการทำงาน ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะตลอดจนงบประมาณ จนการดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ผู้วิจัย

คำนำ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จากการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรคปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการ และศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อยต่อการพัฒนากระบวนการทำงานสื่อสารสร้างสรรค์ในปีต่อๆ ไป อย่างไรก็ตามด้วยปัจจัยและเงื่อนไขหลายประการอาจทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ดังนั้น หากมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นประการใดทางผู้วิจัยต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้

ท้ายสุดผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่ไม่สามารถจะเอ่ยนามได้หมดมา ณ ที่นี้ ขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุน ทั้งมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ซึ่งทำให้เกิดโครงการวิจัยในครั้งนี้ขึ้น

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
คำนำ	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย	2
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	2
บทที่ 2 เอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 แนวคิด 3 ดี	4
2.2 แนวคิดเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ	4
2.3 แนวคิดพลเมืองประชาธิปไตยเท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล	5
2.4 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	8
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	10
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	10
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	11
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	11
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	12
4.1 บริบทของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮม	12
4.2 กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี.....	15
4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหา	34
4.4 แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์.....	36
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	37

5.1 สรุปผลการวิจัย.....	37
5.2 อภิปรายผล.....	41
5.3 ข้อเสนอแนะ	44
บรรณานุกรม.....	45

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร 17

ภาพที่ 2 การลงพื้นที่ปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์..... 17

ภาพที่ 3 Content Online เรื่องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองอุดร 18

ภาพที่ 4 Content Online เรื่องกล้วยไม้หอมอุดรชนไซส์..... 18

ภาพที่ 5 ชาวสามล้อถีบเมืองอุดร 19

ภาพที่ 6 ชาวปัญหาถนนที่ชำรุดผุพัง ไม่มีไฟส่องสว่าง ถนนข้างทางรถไฟ..... 19

ภาพที่ 7 สารคดีเรื่องคณะเอ็งกอสกาลเจ้าปู่ย่า วัฒนธรรมชาวจีนในอุดร 20

ภาพที่ 8 สารคดีเรื่องถนนสายหมอลำอุดรธานี 20

ภาพที่ 9 หนังสือเรื่อง Happiness 21

ภาพที่ 10 หนังสือเรื่อง The Memory Fuller..... 21

ภาพที่ 11 เพจเด็กอุดรรักษ์บ้าน <https://www.facebook.com/DekUdonRakBan/> 22

ภาพที่ 12 การจัดฉายเผยแพร่ผลงานและมอบเกียรติบัตร ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ 22

ภาพที่ 13 กิจกรรมดนตรีรักษ์อีสาน..... 23

ภาพที่ 14 กิจกรรมภาพถ่ายเล่าเรื่องเมืองอุดร 24

ภาพที่ 15 กิจกรรมมัดคุเทศก์น้อย 24

ภาพที่ 16 กิจกรรมศิลปะกลางสวน 25

ภาพที่ 17 กิจกรรมละครเร่..... 25

ภาพที่ 18 กิจกรรมฉายสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร..... 26

ภาพที่ 19 กิจกรรมนักสืบตัวน้อย..... 26

ภาพที่ 20 โปสเตอร์ละครเร่ รักษ์อุดร 28

ภาพที่ 21 กิจกรรมละครเร่ รักษ์อุดร 28

ภาพที่ 22 ประสานงานและเตรียมความพร้อมการจัดงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5..... 29

ภาพที่ 23 จัดสถานที่อุปกรณ์การบูชและตกแต่งงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม 29

ภาพที่ 24 มหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักษ์อุดรธานี..... 30

ภาพที่ 25 ไวนิลประชาสัมพันธ์มหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 30

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การพัฒนาเด็กและเยาวชนภายใต้แนวคิดหรือยุทธศาสตร์ 3 ดี วิถีพลเมือง คือ สื่อดิจิทัล พื้นที่ดี ภูมิดี เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อนำไปสู่สุขภาวะของเด็กและเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความได้ถึงพร้อมทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับ “สื่อดิจิทัล” และใช้สื่อรวมทั้งสร้างสื่อได้อย่างเหมาะสมและมีประโยชน์ต่อตนเอง ต่อชุมชนและสังคม ใน “พื้นที่ดี” ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการออกแบบและสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน เป็นพื้นที่ที่ได้เรียนรู้ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สร้างพื้นที่ที่เสริมคุณค่าและพลังให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน เด็กและเยาวชนก็จะมี “ภูมิดี” มีทักษะในการคิด วิเคราะห์ เท่าทันสื่อ เท่าทันตนเอง เท่าทันสังคม โดยใช้ภูมิปัญญาของทุกฝ่ายในชุมชน ปกป้องดูแลและสร้างชุมชนร่วมกัน

ในปี 2558 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) ร่วมกับภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ขยายแนวคิด 3 ดี วิถีพลเมืองนี้ให้กับเครือข่ายสถาบันการศึกษาในภาคอีสาน ภายใต้การทำงานโครงการ “ดีจังอีสานตุ้มโฮม” โดยใช้กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อขยายองค์ความรู้ ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงของเด็กเยาวชน และชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างคุณค่าและตระหนักรู้ในชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้สร้างผลกระทบที่มีคุณค่าและถือว่าประสบผลสำเร็จ สามารถทำให้นักศึกษาและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเกิดจิตสำนึกความรู้สึกรักบ้านเกิด สร้างจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชนอีสาน และค้นพบกระบวนการพัฒนานักศึกษานิเทศศาสตร์เพื่อให้นักสื่อสารมวลชนที่มีคุณภาพ เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ในภาคอีสาน เพิ่มพื้นที่ที่ดีที่สร้างกระบวนการเรียนรู้และทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน

พื้นที่จังหวัดอุดรธานีเป็นหนึ่งในเครือข่ายการทำงานพื้นที่ 3 ดี ของโครงการดีจังอีสานตุ้มโฮม ผ่านการทำกิจกรรม “เด็กอุดรรักบ้าน” โดยสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยในปี 2558 – 2559 พัฒนาเด็กและเยาวชนในเขตชนบท พื้นที่อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผ่านกระบวนการผลิตสื่อสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม และในปี 2560 กิจกรรมเด็กอุดรรักบ้านมุ่งเน้นต่อยอดขยายงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี สู่เขตเมืองอุดรธานี เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน และพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพแก่เด็กและเยาวชนในเขตเมือง สร้างเครือข่ายและร่วมกันผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

ซึ่งกรอบการทำงานที่สำคัญของโครงการดีจังอีสานตุ้มโฮม คือ การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์แก่นำเยาวชนในแต่ละพื้นที่ และจัดการองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งการถอดบทเรียนครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ความรู้จากการทำงานโครงการ กระบวนการทำงาน รายละเอียดขั้นตอนการทำงาน ผลการทำงาน สารความรู้ที่เกิดจากการทำงาน และปัจจัยที่มีผลต่อการทำงาน เพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวคิด ข้อมูล สารสำคัญของโครงการ ทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และนำเสนอแนวทางการทำงานต่อไปในอนาคต สารสำคัญดังที่กล่าวมาจึงนำมาสู่การจัดทำโครงการวิจัยถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแก่นนำเยาวชนดีจังอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จากการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรคปัญหาที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เกิดองค์ความรู้เชิงวิชาการด้านกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ตามแนวคิดพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง
- 2) เกิดแนวทางการพัฒนาและขยายผลแนวคิดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 3) เกิดองค์ความรู้เชิงวิชาการเพื่อสนับสนุนข้อเสนอเชิงนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่น และประเทศเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ซึ่งดำเนินโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ จำนวน 37 คน โดยศึกษาในช่วงระยะเวลาการจัดกิจกรรมโครงการ ระหว่างเดือนสิงหาคม 2560 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2561

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน ในการคิด ออกแบบ ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์กิจกรรม สื่อ หรือนวัตกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ เกิดภูมิคุ้มกันทั้งในตัวเอง ครอบครัวและชุมชน สามารถจัดการความรู้ เท่าทันสื่อ เท่าทันตัวเอง เท่าทันสังคม นำไปสู่การเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สามารถเป็นผู้สร้างสารของตัวเอง ที่เพิ่มศักยภาพให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงตนเองและชุมชน รวมทั้งขยายผลสู่สาธารณะได้

แกนนำเยาวชน หมายถึง นักศึกษาที่เป็นผู้นำหรือมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้านปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ เครือข่ายโครงการอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง การรู้เท่าทันสื่อของ UNESCO (2013) ที่ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 3 กระบวนการ ได้แก่

1) กระบวนการเข้าถึงสื่อ (Access) ระดับของการตระหนักในสำคัญของการเลือกและใช้สื่อ โดย ตามหลักสิทธิพื้นฐานของพลเมืองและหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากความสามารถในการเข้าถึงสื่อแล้ว จะพบว่ามืองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองกำกับอยู่ ดังนั้น การเข้าถึงสื่อจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

2) กระบวนการเข้าใจ วิเคราะห์ ตีความและประเมินเนื้อหาของสื่อ (Evaluation) เป็นระดับการเรียนรู้ทักษะการวิเคราะห์และตั้งคำถามต่อสื่อ รวมทั้งการตีความเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภท การวิเคราะห์ผลกระทบทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และระดับการประเมินค่าสื่อ (Evaluate) ซึ่งเกิดจากการที่สามารถวิเคราะห์สื่อได้แล้วก็จะสามารถประเมินสื่อได้

3) กระบวนการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ (Creation) เป็นระดับของการสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้ทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างสื่อของตนเอง ที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์สื่อ

บทที่ 2 เอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี” อาศัยแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการวิจัย ดังนี้

- 1) แนวคิด 3 ดี
- 2) แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ
- 3) แนวคิดพลเมืองประชาธิปไตยเท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล
- 4) แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

2.1 แนวคิด 3 ดี

หลักแนวคิด 3 ดี สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี มีรายละเอียดสำคัญดังนี้

สื่อดี หมายถึง สื่อที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดี มีสุขภาพ เช่น สื่อศิลปวัฒนธรรม เช่น ดนตรีพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน หุ่นเงา สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น ขนม อาหารพื้นบ้าน ของเล่นพื้นบ้าน ตำนาน ประวัติศาสตร์ สื่อที่เป็นบุคคล ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน สื่อกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ เช่น ค่าย กิจกรรมการเล่นต่างๆ เป็นต้น และยังรวมถึงสื่อออนไลน์สมัยใหม่ สื่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม รวมถึงสื่อกิจกรรมในระดับต่างๆทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

พื้นที่ดี หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคน มีส่วนร่วมในการออกแบบและใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งบุคคล ครอบครัว และชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เสริมพลังซึ่งและกัน เป็นได้ทั้งพื้นที่สร้างสรรค์ทางกายภาพ ความคิด มีบรรยากาศที่เปิดกว้างให้ผู้คนได้เรียนรู้ ซึ่งรวมถึง ศูนย์เรียนรู้ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือสถานที่ต่างๆ โดยอาจเป็นใต้ถุนบ้าน ลานกิจกรรมในชุมชน ก็เป็นได้

ภูมิดี หมายถึงภูมิปัญญาในการฉลาดรู้ ซึ่งหมายถึง การเท่าทันสื่อ เท่าทันตัวเอง เท่าทันสังคม มีทักษะในการคิด วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวเอง ครอบครัว และชุมชน ในการป้องกันภัยรอบด้านและสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมนอกจากนี้ คำว่า "ภูมิดี" ยังหมายถึง การใช้ภูมิปัญญาของทุกฝ่ายในชุมชน ในการมีส่วนร่วมปกป้องดูแลและสร้างชุมชนร่วมกัน มีความมั่นใจและภูมิใจในเอกลักษณ์ของตน และของชุมชน

2.2 แนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ

กรอบแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อของ UNESCO (2013) ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 3 กระบวนการ ได้แก่

1) **กระบวนการเข้าถึงสื่อ (Access)** ระดับของการตระหนักในสำคัญของการเลือกและใช้สื่อ โดย ตามหลักสิทธิพื้นฐานของพลเมืองและหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากความสามารถในการเข้าถึงสื่อแล้ว จะพบว่ามืองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองกำกับอยู่ ดังนั้น การเข้าถึงสื่อจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมด้วย

2) **กระบวนการเข้าใจ วิเคราะห์ ตีความและประเมินเนื้อหาของสื่อ (Evaluation)** เป็นระดับ การเรียนรู้ทักษะการวิเคราะห์และตั้งคำถามต่อสื่อ รวมทั้งการตีความเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภท การ วิเคราะห์ผลกระทบทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และระดับการประเมินค่าสื่อ (Evaluate) ซึ่งเกิดจาก การที่สามารถวิเคราะห์สื่อได้แล้วก็จะสามารถประเมินสื่อได้

3) **กระบวนการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ (Creation)** เป็นระดับของ การสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้ทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างสื่อของตนเอง ที่เกิดจากความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์สื่อ ซึ่งในโครงการอีสานตุ้มโฮม จะอธิบายได้ด้วยกระบวนการสื่อสาร สร้างสรรค์ ที่เด็ก เยาวชนสามารถวางแผน ออกแบบ ลงพื้นที่ในชุมชนค้นหาข้อมูลเนื้อหาสร้างสรรค์สื่อ ได้

2.3 แนวคิดพลเมืองประชาธิปไตยเท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล

(Media Information Digital Literacy : MIDL)

เป็นทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล มีการเชื่อมโยงของทักษะสำคัญ 3 เรื่องคือ การ รู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) การรู้เท่าทันสารสนเทศ (Information Literacy) และการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) หมายถึง สมรรถนะในการใช้สื่อต่าง ๆ รวมถึงการวิเคราะห์ และเข้าใจในรูปแบบของสื่อและเทคนิคต่าง ๆ ที่สื่อใช้ในการสร้างผลกระทบต่อผู้รับสื่อ และความสามารถ ในการอ่านวิเคราะห์ประเมิน และสร้างสื่อในหลากหลายรูปแบบได้

การรู้เท่าทันสารสนเทศ (Information Literacy) หมายถึง สมรรถนะในการประเมิน เลือกใช้และ สื่อสารข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลากหลายรูปแบบ และรวมถึงความเข้าใจข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ในความหมายเชิงจริยธรรม

การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) หมายถึง สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องมือ สื่อสาร เครือข่ายต่าง ๆ เพื่อค้นหาข้อมูล (เข้าถึง) ประมวลผล (เข้าใจ) และสร้างสรรค์ข้อมูล (ประยุกต์ใช้) ได้หลากหลายรูปแบบ

คุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตยที่รู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล หมายถึง พลเมืองที่มีสมรรถนะในการเข้าถึง เข้าใจ วิเคราะห์ ตีความ ตรวจสอบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถประเมิน ประโยชน์และโทษในการเลือกรับ ใช้ประโยชน์ และสร้างสรรค์สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อ สร้างเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจรัฐ ทุน สื่อ ตลอดจนบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นผู้ที่เคารพสิทธิ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่หลากหลายได้อย่างรับผิดชอบ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ต สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยี

ดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจและสร้างการเปลี่ยนแปลงในฐานะพลเมืองประชาธิปไตยยุคดิจิทัล ที่กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมและมุ่งเน้นความยุติธรรมทางสังคมเป็นสำคัญ

ลักษณะของพลเมืองที่มีความรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 คุณลักษณะดังนี้

1) **พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ** สามารถเข้าถึงสื่อ แหล่งสารสนเทศ และสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย มีทักษะวิเคราะห์ ประเมินคุณภาพ คุณค่าสื่อ ข่าวสาร เลือกรับและใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างปลอดภัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ มีจริยธรรมและร้องเรียนให้เกิดการแก้ไขปัญหาเมื่อได้รับผลกระทบโดยตรง โดยพลเมืองที่มีความรับผิดชอบนั้น มีลักษณะการเท่าทันสื่อ เท่าทันดิจิทัล ดังนี้

➤ เท่าทันสื่อ

- สามารถเข้าถึงสื่อที่หลากหลาย
- วิเคราะห์ ประเมินคุณภาพ คุณค่า ความน่าเชื่อถือ ผลกระทบของสื่อได้
- กลั่นกรอง เลือกรับ ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว
- ร้องเรียนให้มีการแก้ไขเมื่อได้รับผลกระทบโดยตรง

➤ เท่าทันสารสนเทศ

- สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย
- เข้าใจความต้องการของตนเองในการใช้ประโยชน์ข้อมูลข่าวสาร
- วิเคราะห์ ประเมินคุณภาพ คุณค่า ความน่าเชื่อถือของข่าวสารและแหล่งสารสนเทศได้
- กลั่นกรอง เลือกรับ ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว
- มีความรับผิดชอบ เคารพ กฎระเบียบในการใช้ข้อมูลข่าวสาร

➤ เท่าทันดิจิทัล

- สามารถเข้าถึงสื่อ ดิจิทัล เทคโนโลยีที่หลากหลาย
- รู้และตัดสินใจได้ในเรื่องความปลอดภัย การใช้เวลา กฎระเบียบ สิทธิส่วนบุคคล
- วิเคราะห์เนื้อหา เลือกรับ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้
- สร้างเนื้อหาเองและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและจริยธรรมในการนำเสนอข้อมูล
- ร้องเรียนให้มีการแก้ไขเมื่อได้รับผลกระทบ

2) **พลเมืองที่มีส่วนร่วม** สามารถใช้สื่อสารสนเทศและสื่อดิจิทัล เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์ของตนเองและรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาสื่อ ข่าวสาร แหล่งสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มและชุมชน โดยพลเมืองที่มีความรับผิดชอบนั้น มีลักษณะการเท่าทันสื่อ เท่าทันดิจิทัล ดังนี้

➤ **เท่าทันสื่อ**

- เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อประเภทต่างๆ สามารถเข้าถึงสื่อที่มีคุณภาพมากขึ้น
- สร้างสื่อได้ ใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่ม
- รวมกลุ่มร้องเรียนให้มีการแก้ไขสื่อไม่เหมาะสม

➤ **เท่าทันสารสนเทศ**

- สำรวจข้อมูลความต้องการและค้นหาแหล่งสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม
- มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้กลุ่มหรือชุมชนมีแหล่งสารสนเทศที่ตรงกับความ ต้องการ
- จัดตั้งกลุ่มในการกลั่นกรอง เลือกสรรข่าวสาร
- เผยแพร่สารสนเทศที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม
- ร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบให้เกิดการแก้ไขและพัฒนาแหล่งสารสนเทศ ให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่ม

➤ **เท่าทันดิจิทัล**

- ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสร้างกลุ่ม ชุมชนออนไลน์ สื่อสารอัตลักษณ์และใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อกลุ่ม
- คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมและสิทธิในการเข้าถึง ผลกระทบการใช้ สื่อดิจิทัลต่อ ตนเอง และผู้อื่นในมิติต่างๆ
- รวมกลุ่มเพื่อปกป้องการละเมิดสิทธิที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของตน

3) พลเมืองมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม มีความรู้และเข้าใจในเรื่องโครงสร้าง ระบบสื่อสารสนเทศ สื่อดิจิทัล ใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น มีบทบาททำให้เกิดการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ในระดับโครงสร้างกฎหมาย วัฒนธรรม โดยพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมนั้น มีลักษณะการเท่าทันสื่อ เท่าดิจิทัล ดังนี้

➤ **เท่าทันสื่อ**

- เข้าใจระบบโครงสร้างสื่อ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ช่องว่างของการเข้าถึง และการใช้สื่อในการพัฒนาสังคม
- ใช้สื่อเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น
- รวมกลุ่ม ผลักดันให้แก้ไขปัญหาสื่อในระดับโครงสร้าง นโยบาย หรือเสนอ กฎหมาย กฎระเบียบ

➤ **เท่าทันสารสนเทศ**

- เข้าใจระบบและโครงสร้างของแหล่งสารสนเทศและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง ข่าวสาร

- รวมกลุ่มผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาระบบข้อมูลข่าวสารในเชิงโครงสร้าง
- ใช้ประโยชน์ข้อมูลข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลและการแสดงออก (Freedom of Expression) มุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรม

➤ เฝ้าทันดิจิทัล

- เข้าใจระบบและโครงสร้างสื่อดิจิทัล เทคโนโลยี ผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมเปลี่ยนแปลงโลก
- คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบในการใช้สื่อ การเข้าถึงและใช้สื่อดิจิทัลในฐานะพลเมืองที่สร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น
- รวมกลุ่มเพื่อผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาในระดับนโยบายโครงสร้างสื่อดิจิทัลและวัฒนธรรมของสังคม

2.4 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนาแบบทางเลือกเป็นกระบวนการที่เน้นความเป็นมนุษย์ และความหลากหลาย โดยเชื่อว่าแต่ละสังคม ต่างก็มีอัตลักษณ์และมีเส้นทางในการพัฒนาที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่องานพัฒนาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งพวงชมพู ไชยอาภา แสงรุ่งเรืองโรจน์ (2556 : 39 - 41) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยนำแนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดเชิงบวกในการพัฒนา (positive approach) 2) แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) 3) แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีการออกแบบ/วางแผน (Participatory Communication by design) 4) แนวคิดเรื่องแบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model) มาเป็นแนวทางในการออกแบบกระบวนการบริหารจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นวางแผน

1) ในการพัฒนานั้นจำเป็นที่นักพัฒนาจะต้องสร้างแนวคิดเชิงบวกในการพัฒนา มองให้เห็นศักยภาพของชุมชนในการที่จะดำเนินงานพัฒนาร่วมกันกับตน อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้นักพัฒนามองชุมชนในแง่บวกมากเกินไปจนความเป็นจริง จึงจำเป็นที่นักพัฒนาและชุมชนจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ชุมชน เพื่อสะท้อนภาพที่แท้จริงอันนำไปสู่การวางแผนในการพัฒนาต่อไป ซึ่งเราสามารถนำหลักการของ SWOT Analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ชุมชน โดยพิจารณาจากทั้งปัจจัยภายในและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่องานพัฒนา

2) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การระบุปัญหา การค้นหาวิธีแก้ไข และการดำเนินการแก้ไข โดยนักพัฒนาอยู่ในฐานะผู้สนับสนุนกระบวนการดังกล่าว ซึ่งนอกจากจะทำให้การพัฒนานั้นสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกิดความยั่งยืนในการพัฒนาแล้ว ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถที่จะเป็นนักพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง

ขั้นปฏิบัติงาน

ในการดำเนินงานพัฒนาจำเป็นที่จะต้องนำการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในกระบวนการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามนัยยะที่หนึ่ง ที่ใช้การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นทั้งในระดับกลุ่มที่มีรูปแบบการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ และในที่ประชุมซึ่งมีรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการ หรือการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามนัยยะที่สองที่เปิดให้คนได้เข้ามามีส่วนร่วมในตัวสื่อชุมชน และใช้สื่อชุมชนนั้นกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความสนใจและเข้าร่วมงานพัฒนา เช่น การใช้สนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้หอกระจายข่าวในการเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีอันจะส่งผลในการเข้าร่วมงานพัฒนาในที่สุด

อย่างไรก็ตามการสร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนและจัดระบบการดำเนินงานให้ชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองตามยถากรรม เพราะเป็นการสื่อสารที่ต้องการความเสียสละจากผู้ร่วมสื่อสาร ไม่ว่าจะในด้านสติปัญญา แรงกายและแรงใจที่ได้เสนอไปแล้วในช่วงแรก นอกจากนั้นในการวางแผนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมยังจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลจากการวิจัยหรือสำรวจชุมชน เนื่องจากในแต่ละชุมชนย่อมมีบริบทที่แตกต่างกัน และบริบทชุมชนที่แตกต่างกันเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ในแต่ละชุมชนจะมีแตกต่างกัน

ขั้นการตรวจสอบและการประเมินผล

ในการตรวจสอบและประเมินผลจำเป็นต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและประเมินผลจากสายตาของคนในชุมชนร่วมกับนักพัฒนา เนื่องจากการดำเนินงานพัฒนานั้นเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักพัฒนา การตรวจสอบและประเมินผลดังกล่าวจะทำให้ทั้งชุมชนและนักพัฒนาได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวรวมทั้งปัจจัยที่ทำให้เป็นเช่นนั้น และนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการทำงานด้านพัฒนาด้วยตนเองในโอกาสต่อไป

อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานทั้ง 3 ขั้นตอนนี้จำเป็นที่จะต้องใช้การสื่อสารแบบพิธีกรรม (Ritualistic Communication) เพราะเป็นการสื่อสารที่สามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันทั้งระหว่างนักพัฒนากับชุมชนและระหว่างชุมชนด้วยกันเอง โดยไม่มีใครผูกขาดบทบาทการเป็นผู้ส่งสารหรือรับสารอย่างตายตัว และผู้เข้าร่วมต่างมีบทบาทและอำนาจในการดำเนินงานพัฒนาที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นตลอดกระบวนการของการดำเนินงานพัฒนา

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษ เอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ แกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ แกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ซึ่งดำเนินโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ จำนวน 37 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นเพศชาย 17 คน เพศหญิง 20 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) **การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)** ผู้วิจัยทำการค้นคว้าจากเอกสาร ได้แก่ โครงการและสรุปโครงการอีสานตุ้มโฮม ปี 2559 โครงการและสรุปโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 2558 – 2560

2) **การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth Interview)** ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มแกนนำเยาวชนในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

- การดำเนินโครงการที่ผ่านมา
- จุดมุ่งหมายของโครงการ และจุดมุ่งหมายในการเข้าร่วมโครงการ
- รูปแบบการดำเนินกิจกรรมในโครงการ
- กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์และรูปแบบการสื่อสารในโครงการ
- ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน และวิธีแก้ปัญหา
- การสนับสนุนและช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายต่างๆ
- ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ
- ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ

3) **การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Interview)** ใช้ในการเก็บข้อมูลโดยวิธีระดมความคิดเห็นของกลุ่มแกนนำเยาวชน ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

- คุณลักษณะของแกนนำอีสานตุ้มโฮม
- กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของโครงการ ภายใต้แนวคิด 3 ดี วิธีพลเมือง
- ที่มา วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินโครงการ

- ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน
- ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน และวิธีแก้ปัญหา
- ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานและกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จ และยั่งยืน
- แนวทางการพัฒนาและความคาดหวังในการดำเนินโครงการในอนาคต

4) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ใช้สำหรับการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ และรูปแบบการสื่อสารของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮม ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหาในการดำเนินกิจกรรมโครงการเด็กอัครรักษ์บ้าน พื้นที่เมือง เขตเทศบาลนครอุดรธานี ใช้การเก็บข้อมูลโดยวิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากการเป็นที่ปรึกษาโครงการ ร่วมประชุมวางแผน และพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกิจกรรมหลักๆ ของโครงการเด็กอัครรักษ์บ้าน ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักษ์อัคร จำนวน 2 ครั้ง (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2560)
- กิจกรรม Play & Learn เพลินรักษ์อัคร ได้แก่ ดนตรีอิสานรักษ์อัคร ภาพถ่ายเล่าเรื่องเมืองอัคร มัคคุเทศก์น้อย พ่อครัวแม่ครัวน้อย ละคร ศิลปะกลางสวน ฉายสื่อสร้างสรรค์รักษ์อัคร นักสืบตัวน้อย ละครเร่รักษ์อัคร จำนวน 8 ครั้ง (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2560)
- มหกรรมดีจังอิสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอนบอกรักษ์อัครธานี /เรื่องกินเรื่องใหญ่ จำนวน 1 ครั้ง (มกราคม 2561)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการวิจัยมีขั้นตอนและวิธีการวิจัย ดังนี้

- 1) ประสานงานและนัดสัมภาษณ์แกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี
- 2) ลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวเพื่อบันทึกข้อมูล (ตุลาคม – ธันวาคม 2560)
- 3) เข้าร่วมกิจกรรมหลักของโครงการเด็กอัครรักษ์บ้าน ที่จัดโดยแกนนำเยาวชนเพื่อสังเกตการณ์และบันทึกข้อมูล (ตุลาคม 2560 – มกราคม 2561)
- 4) สนทนากลุ่มย่อยเพื่อบันทึกข้อมูล (กุมภาพันธ์ 2561)
- 5) ตีความ สรุปประเด็นหลักจากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อเขียนรายงานการถอดบทเรียน (มีนาคม – เมษายน 2561)

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนากระบวนการ จำแนกข้อมูลการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ประเด็นหลักและข้อสรุปรวม ทำการประมวลผลและนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนดิจิทัลอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จากการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง โครงการเด็กอุดรรักบ้าน
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรคปัญหาที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลออกเป็น 4 ตอน โดยการพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร ดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 บริบทของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮม
- ตอนที่ 2 กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จากการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง โครงการเด็กอุดรรักบ้าน
- ตอนที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงาน ที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี
- ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

4.1 บริบทของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮม

กลุ่มแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮม เกิดจากการรวมตัวกันอย่างแน่นแฟ้นของนิสิตนักศึกษา 4 มหาวิทยาลัยในภาคอีสาน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยใช้เครื่องมือการจัดพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดีวิถีพลเมือง คือ พื้นที่ดี สื่อดี และภูมิดี เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1.1 ความเป็นมาของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮม

ในปี พ.ศ. 2554 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ร่วมกับภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ดำเนินโครงการขบวนการดอกบานไม่รู้โรย ภายใต้โครงการเพาะเมล็ดพันธุ์ด้วยหัวใจ เพื่อพัฒนาแกนนำนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ให้ตั้งพลังของตนเองมาสร้างสรรค์และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยได้ใช้กระบวนการอบรม พัฒนาระบบการเรียนรู้ชุมชนผ่านสื่อสร้างสรรค์ และสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาชวนเพื่อนในสถาบันจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนในพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง (อังคณา พรหมรักษา, 2560)

กิจกรรมสำนึกกรักบ้านเกิดครั้งนั้น ทำให้นิสิตนักศึกษาจาก 5 มหาวิทยาลัยในเขตภาคอีสาน ได้ใช้ศักยภาพและพลังของเยาวชนมาดำเนินการสร้างการพัฒนาเด็ก เยาวชน ผู้เฒ่าผู้แก่ และคนในชุมชน โดยใช้การเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา รากเหง้าของชุมชน ขณะที่นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้ถึงกระบวนการทำงานจิตอาสา และตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นแก่ชุมชน ที่สำคัญคือ ทำให้เห็นถึงพลังที่เข้มแข็งของเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งต้องการการเปิดพื้นที่ หนุนเสริมศักยภาพให้พวกเขาได้เรียนรู้ ออกแบบสร้างสรรค์ และ ลงมือทำ เกิดการพัฒนาแกนนำเด็กเยาวชนที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะชีวิต เท่าทันสื่อ เสริมสร้างประสบการณ์เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 มีการดำเนิน โครงการ “ดีจังอีสานตุ้มโฮม” ติดปีกบินยกกำลัง 3 ดีวิถีสุข ซึ่งมีเครือข่ายร่วมกัน 3 เครือข่าย คือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สมาคมป่าชุมชนอีสาน และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนประเด็นพื้นที่ 3 ดีวิถีสุข ตามบริบทวิถีชุมชน มีการออกแบบกระบวนการทำงานโดยใช้เครื่องมือคือ พื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดีวิถีสุข พื้นที่ดี สื่อดี ภูมิดี เรียนรู้เรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการสื่อสร้างสรรค์ หนังสือ สารคดี ละคร ศิลปะ สื่อภาพเล่าเรื่อง การแสดงพื้นบ้าน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและครอบครัว ชุมชน มีแกนนำเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการสื่อเป็นกระบวนการที่เด็ก ๆ ให้ความสนใจและมีความอยากที่จะเรียนรู้ เด็กและเยาวชน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางบวก ได้พัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองเด็กและทักษะการเท่าทันสื่อ เด็กและเยาวชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมชุมชน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของรากเหง้าตนเอง ครูภูมิปัญญา ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เมื่อเด็กเยาวชนได้ทำซ้ำๆ จะเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาให้เด็กมีทักษะชีวิต รู้จักตัวเอง การแก้ปัญหา การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม และการอยู่ร่วมกันในสังคม

จากบทเรียนการทำงานเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชนในภาคอีสาน ทำให้เครือข่ายมั่นใจในแนวคิดของการเปิดโอกาส เสริมพลังสร้างสรรค์แก่เด็กและเยาวชนโดยใช้การหนุนเสริมพลังแกนนำที่เป็นนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย สร้างความร่วมมือ พัฒนาเครือข่ายทางวิชาการ เพื่อเสริมสร้างกลไกการพัฒนาเด็กเยาวชน ภาคีเครือข่ายโครงการ ตระหนักในความสำคัญของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชน อย่างมีส่วนร่วม และเห็นว่าควรมีการขยายผลไปยังเครือข่ายสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้งานวิชาการสอดคล้องเป็นฐานทุนสำคัญเพื่อการพัฒนาพลเมืองชุมชน และสังคม ทำให้ในปี 2558 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) ร่วมกับ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดทำโครงการ “ดีจัง อีสานตุ้มโฮม ปี 3” ขึ้น และชักชวนเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนขยายการทำงานออกไปในพื้นที่ต่าง ๆ จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ อุดรธานี สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี และเลย โดยมีเครือข่ายร่วมทำงานประกอบด้วย มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ชุมชนเมืองร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร โรงเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดเลย

ในปี 2559-2560 เพื่อให้เกิดความยั่งยืน จึงเกิดโครงการ “อีสานตุ้มโฮม ปี 4 : สื่อสารสร้างสรรค์” และโครงการ “นักสื่อสารสร้างสรรค์ ดีจังอีสานตุ้มโฮมปี 5” ขึ้น โดยใช้ฐานทุนวิชาการเป็นเครื่องมือ ด้วยศักยภาพของมหาวิทยาลัยที่มีต้นทุนทั้งในเรื่องคน อุปกรณ์ เทคโนโลยี โดยมีเครือข่ายมหาวิทยาลัยในภาคอีสาน ร่วมดำเนินโครงการ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัย

กาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และเครือข่ายเยาวชนจังหวัดเลย เพื่อพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาที่จะเป็นแกนนำหลักในการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ การสื่อสารสร้างสรรค์ ขยายผลแนวความคิดการทำงาน พื้นที่ 3 ดีวิถีพลเมือง “พื้นที่ดี สื่อดี ภูมิดี” สุขภาวะดี ให้เกิดการดำเนินงานเสริมพลัง และสร้างความต่อเนื่อง ในการสร้างความเข้มแข็งแก่เด็กเยาวชน ชุมชน สร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น กระตือรือร้น มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ตระหนักไม่นิ่งเฉยต่อปัญหาในชุมชนและสังคม ลูกขึ้นมาเป็นผู้สร้างประโยชน์ การเปลี่ยนแปลง แก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นโดยใช้เครื่องมือกระบวนการสื่อสารอย่างมีคุณภาพ สื่อสารสร้างสรรค์ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นแก่เด็ก เยาวชน และชุมชน

ซึ่งเครือข่ายแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมจากทั้ง 4 มหาวิทยาลัยในภาคอีสาน ล้วนมีการดำเนินโครงการในพื้นที่ของตนเอง และมีชื่อกลุ่มที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนสารคามสืบสานสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มเยาวชนกาฬสินธุ์เฮ็ดดี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ กลุ่มเยาวชนอยู่อีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และกลุ่มเยาวชนเด็กอุดรรักษ์บ้าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

4.1.2 ความเป็นมาของแกนนำเยาวชนกลุ่มเด็กอุดรรักษ์บ้าน

ปี 2558 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) ร่วมกับภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ดำเนินโครงการ “ดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 3” และชักชวนเครือข่ายสถาบันร่วมขับเคลื่อนขยายแนวคิดเรื่องพื้นที่ 3 ดีวิถีพลเมือง สร้างสื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี ให้กับเด็กและเยาวชน สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จึงเข้าร่วมเป็นเครือข่ายทำงาน โดยดำเนินโครงการ “เด็กอุดรรักษ์บ้าน” เพื่อติดตั้งกลไกการรู้เท่าทันสื่อ และการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี เพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดเป็นพื้นที่ 3 ดี วิถีพลเมือง (นริยารัฐ ศักยเศรษฐ์, 2561)

ในปี 2559 จึงเกิดโครงการ “เด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 1” ซึ่งจัดขึ้นวันที่ 10-13 มิถุนายน ในพื้นที่ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องสื่อและพื้นที่สร้างสรรค์ของเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม สามารถทำให้เยาวชนในพื้นที่และนักศึกษาแกนนำเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้เรื่องชุมชน ตลอดจนตระหนักในการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เยาวชนแกนนำสามารถผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนตนเองได้ ผ่านงานข่าว สารคดี และหนังสือ ด้วยความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน คณาจารย์ ตลอดจนคนในชุมชน และสื่อที่ผลิตยังถูกนำเสนอในสื่อท้องถิ่น โขเชียลมีเดีย และทางรายการนักข่าวพลเมือง สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ปี 2560 โครงการ “เด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 2” จัดขึ้นในวันที่ 10-14 มีนาคม โดยต้องการขยายผลการดำเนินงานให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้นำตัวแทนแกนนำเด็กและเยาวชนเมื่อปี 2559 ร่วมกับเด็กและเยาวชนจากโรงเรียนต่างๆ ในอำเภอบ้านดุงจำนวน 10 โรงเรียน มารวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมผลิตสื่อสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดเป็นพื้นที่ 3 ดี วิถีพลเมือง สร้างสื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี ถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตสื่อโดยนักศึกษสาขาวิชานิเทศศาสตร์และคณาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ผลจากการจัดทำโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 2 ทำให้เยาวชนแกนนำในชุมชนที่เข้าร่วมเกิดความสำนึกในท้องถิ่นของตน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กและเยาวชนกับคนในพื้นที่ เกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน รวมไปถึงขั้นตอนการผลิตสื่อที่ครบกระบวนการ

โครงการ “เด็กอุดรรักษบ้าน ปี 3 นักสื่อสารสร้างสรรค์” เกิดขึ้นในเดือนตุลาคม 2560 ถึงเดือนมกราคม 2561 โดยขยายผลการดำเนินโครงการจากชุมชนชนบทสู่เมืองอุดรธานี โดยการเชิญตัวแทนเยาวชนในโรงเรียนมัธยม พื้นที่เขตเทศบาลนครอุดรธานี เข้าร่วมเรียนรู้กระบวนการผลิตสื่อสร้างสรรค์ร่วมกัน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การผลิตงาน ถ่ายทำ วิธีการตัดต่อชิ้นงาน และเรียนรู้รากเหง้าประเพณี วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมเมืองอุดรธานี ถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มแกนนำนักสื่อสารรุ่นใหม่ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะอาจารย์ และวิทยากรในท้องถิ่น เพื่อให้ตัวแทนเด็กและเยาวชนได้กลับไปวางแผนและผลิตชิ้นงานสื่อสร้างสรรค์รักษอุดรธานีในโรงเรียนและชุมชนของตน ในรูปแบบสารคดีชุดรักษอุดร ชาวพลเมืองรักษอุดร และหนังรักษอุดรธานี และเผยแพร่ผลงานสื่อสร้างสรรค์ที่ผลิตทางโซเชียลมีเดีย สถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น และสถานีโทรทัศน์ระดับประเทศ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรม play & Learn เพลินรักษอุดร กิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กเยาวชนและครอบครัวในการเรียนรู้รักษเมืองอุดรธานีผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ อาทิ ดนตรี งานศิลปะ การทำอาหารพื้นบ้าน และเชิญชวนกลุ่มชุมชน โรงเรียนในอุดรธานีตลอดจนเครือข่ายอีสานตุ้มโฮม มาร่วมจัดงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอนบอกรักษอุดรธานี

เมื่อเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เข้าใจในประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของจังหวัดอุดรธานี เขาจะตระหนักรู้และอนุรักษ์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่ของตนเองได้ ผ่านการผลิตสื่อสร้างสรรค์ถ่ายทอดเรื่องราวในมุมมองของเขา สะท้อนวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง และเมื่อพวกเขาสามารถผลิต “สื่อดี” ได้เอง ก็ควรมีพื้นที่สร้างสรรค์ให้พวกเขาได้แสดงศักยภาพ เป็น “พื้นที่ดี” ที่เกิดจากการรวมพลังของเครือข่ายนักสื่อสารสร้างสรรค์ ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนเพื่อมุ่งพัฒนาสังคมก่อให้เกิด “ภูมิดี” ตามแนวคิดพื้นที่ 3 ดีวิถีพลเมือง และถ่ายทอดผลงานความรู้ที่ได้ไปสู่ประชาชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ให้รับรู้และตระหนักถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี ผ่านกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักษบ้าน

ลักษณะการรวมกลุ่มของเยาวชนเด็กอุดรรักษบ้าน แกนนำหลักคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี นิเทศศาสตร์ และนักศึกษามัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็นนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 ซึ่งมีความสนใจและมีจิตอาสาในการทำกิจกรรม และขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเด็กอุดรรักษบ้าน ตั้งแต่ ปีที่ 1 ถึง ปีที่ 3 พ.ศ. 2558 – 2560 ได้แก่ เยาวชนโรงเรียนวังทอง อำเภอบ้านดุง และเยาวชนโรงเรียนในเขตเทศบาล อาทิ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากแข้ง และโรงเรียนอุดรพัฒนาการ

4.2 กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

จากการวิจัย พบว่า กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี เกิดจากการมีส่วนร่วมของเด็กเยาวชน ดำเนินงานโดยนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยากรจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ในการคิด ออกแบบ ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์กิจกรรม สื่อ หรือนวัตกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะการคิดวิเคราะห์ มีวิจรรย์ญาณ เกิดภูมิคุ้มกันทั้งในตัวเอง ครอบครัวและชุมชน สามารถจัดการความรู้อาพาทันสื่ออาพาทันตัวเอง อาพาทันสังคม นำไปสู่การเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สามารถเป็นผู้สร้างสารของตัวเอง เพิ่มศักยภาพให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงตนเองและชุมชนรวมทั้งขยายผลสู่สาธารณะได้ ผ่านการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์โดยใช้แนวคิด 3 ดี วิถีพลเมือง คือ สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี ในพื้นที่เทศบาลนครอุดรธานี โครงการ “เด็กอุดรรักษบ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์”

วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานโครงการ คือ 1) เพื่อให้เกิดพื้นที่การเรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของชุมชนเมืองอุดรธานี 2) เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการ สื่อสารสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพแก่เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี 3) เพื่อให้เกิดเครือข่าย นักสื่อสารสร้างสรรค์เด็กอุดรรักษ์บ้าน ร่วมจัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ เมืองอุดรธานี และ 4) เพื่อให้มีสื่อสร้างสรรค์ เผยแพร่เรื่องราวของชุมชนเมืองอุดรธานีสู่สาธารณะ ทั้งใน ระดับชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศต่อไป

กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย 1) แกนนำเด็ก เยาวชน นักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โรงเรียนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน เทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้าน หมากร้าง โรงเรียนอุดรพัฒนาการ โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม โรงเรียนสตรีอุดม โรงเรียนเทศบาล 2 โรงเรียนเทศบาล 4 จำนวนรวม 220 คน 2) เยาวชนแกนนำอีสานตุ้มโฮมอุดรธานี นักศึกษาสาขาานเทศ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 50 คน 3) เด็ก เยาวชน และครอบครัวในเขตเมืองอุดรธานี 200 คน 4) เจ้าหน้าที่หน่วยงานระดับท้องถิ่น เทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 5 คน 5) ชมรมสื่อสร้างสรรค์ และสาขาอื่นๆ ในคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้แก่ สาขาการโรงแรม สาขาการ ท่องเที่ยว สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขาสื่อสารการตลาด จำนวน 50 คน 6) ประชาชนและคนในชุมชนเมือง อุดรธานี 50 คน

ซึ่งกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้านปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ มีขั้นตอน การดำเนินงาน ดังนี้

1. ลงพื้นที่หาข้อมูล ประสานงานกับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย
2. ประชุมทีมงานเพื่อวางแผน และออกแบบกระบวนการกิจกรรม
3. จัดเตรียมเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม
4. จัดกิจกรรมผลิตสื่อรักษ์อุดร จัดขึ้นที่คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็น กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ ให้กับนักเรียนมัธยมปลายจาก 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากร้าง และโรงเรียนอุดรพัฒนาการ เป็นเวลา 2 วัน หลังจากนั้นเด็กเยาวชนที่เข้าร่วม กิจกรรมและพี่แกนนำเยาวชนนักศึกษาจะร่วมลงพื้นที่เรียนรู้รักษ์เมืองอุดร ศึกษาข้อมูล สัมภาษณ์ และ ผลิตสื่อร่วมกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ และนำสื่อที่ผลิตมาร่วมนำเสนอวิพากษ์ ก่อนจะนำไปปรับแก้ และจัด ฉายที่สวนสาธารณะหนองประจักษ์ ให้เด็กเยาวชน และครอบครัวได้ร่วมรับชม รวมทั้งนำเสนอผ่านสื่อ ออนไลน์ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย

ภาพที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักษุ์อุตร

ภาพที่ 2 การลงพื้นที่ปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์

4.1 Content Online จำนวน 2 กลุ่ม นำเสนอเกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองอุดร ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวอุดรธานี และเรื่องราวที่ถูกสืบทอดมาจากคำขวัญจังหวัดเดิม เรื่องกล้วยไม้หอมอุดรซันไชส์

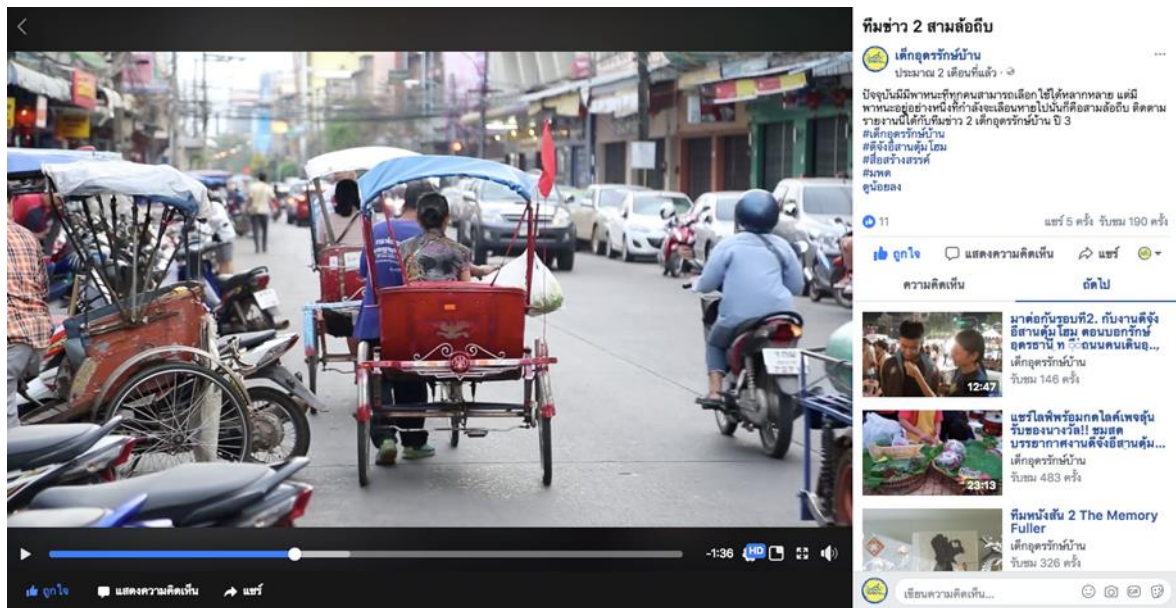

ภาพที่ 3 Content Online เรื่องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในเมืองอุดร

ภาพที่ 4 Content Online เรื่องกล้วยไม้หอมอุดรซันไชส์

4.2 ชาว จำนวน 2 กลุ่ม นำเสนอเกี่ยวกับสามล้อถีบเมืองอุดร และถนนที่ชำรุดผุพัง ไม่มีไฟส่องสว่าง เป็นปัญหาแก่ชาวเมืองที่สัญจรถนนข้างทางรถไฟ

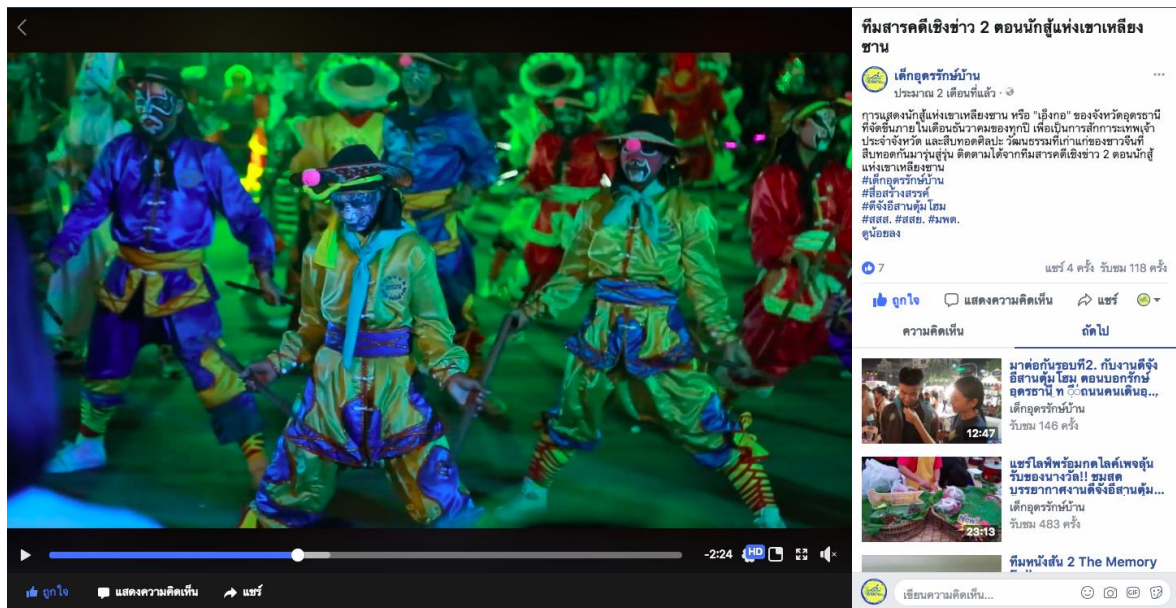

ภาพที่ 5 ชาวสามล้อถีบเมืองอุดร

ภาพที่ 6 ชาวปัญหาถนนที่ชำรุดผุพัง ไม่มีไฟส่องสว่าง ถนนข้างทางรถไฟ

4.3 สารคดี จำนวน 2 กลุ่ม นำเสนอวิถีชีวิตของชาวอุดรธานี เรื่องคณะเอ็งกอศาลเจ้าปู่ย่า วัฒนธรรมชาวจีนในอุดร และถนนสายหมอลำ ถนนเส้นหนึ่งในอุดรที่เต็มไปด้วยคณะหมอลำอีสาน

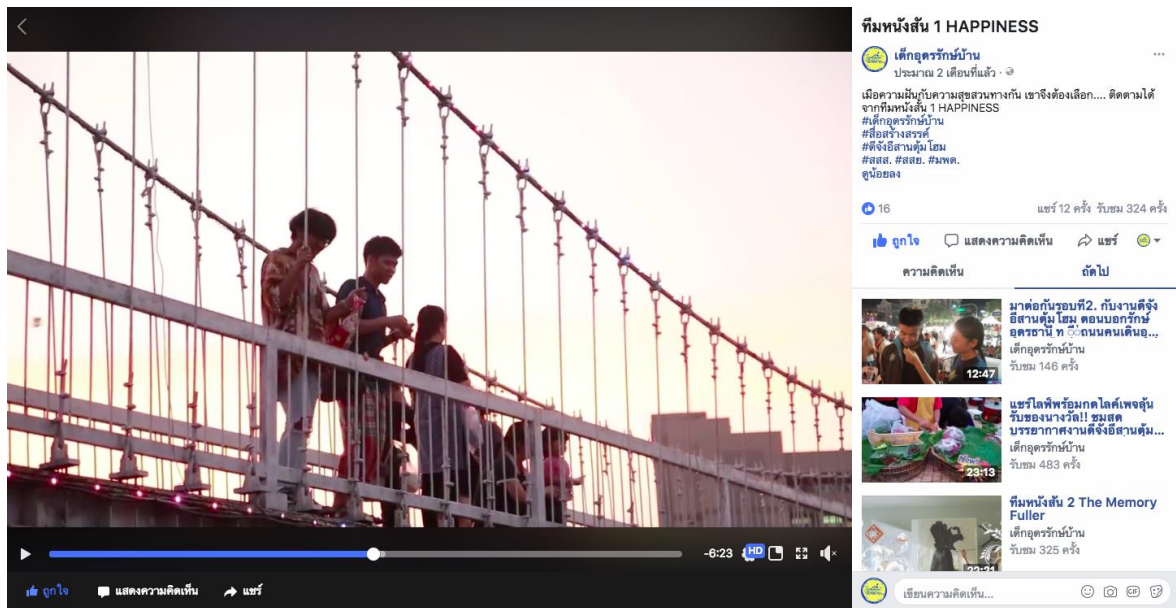

ภาพที่ 7 สารคดีเรื่องคณะเอ็งกอศาลเจ้าปู่ย่า วัฒนธรรมชาวจีนในอุดร

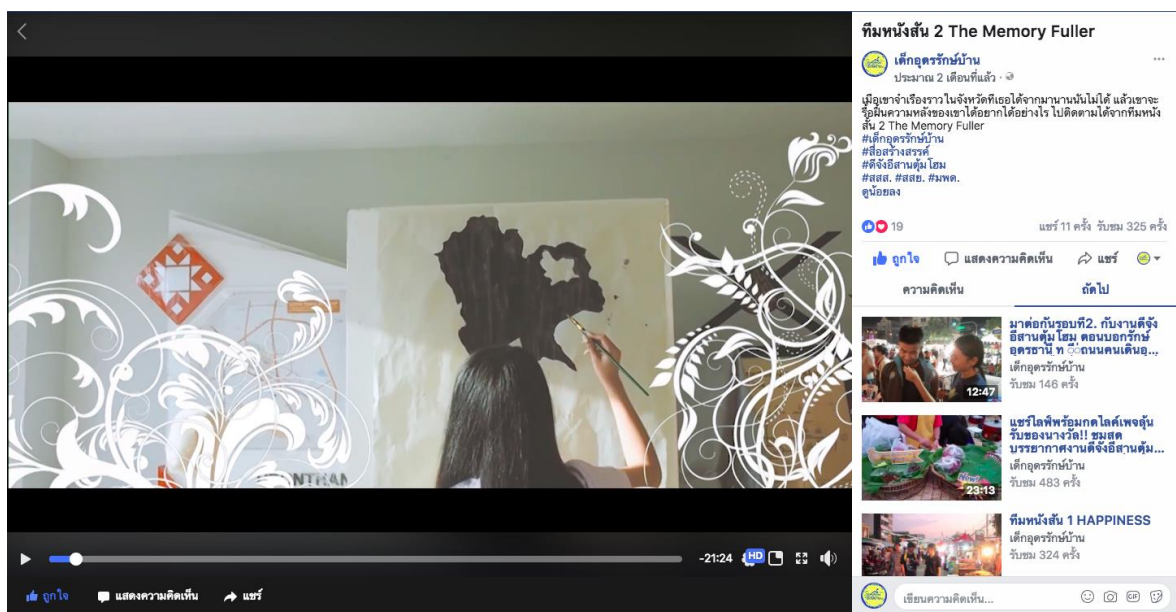

ภาพที่ 8 สารคดีเรื่องถนนสายหมอลำอุดรธานี

4.4 หนังสั้น จำนวน 2 กลุ่ม นำเสนอเนื้อหาที่ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนอุตรธานีรักษ์และเข้าใจในความเป็นอุตรธานีมากขึ้น เรื่อง Happiness และ The Memory Fuller

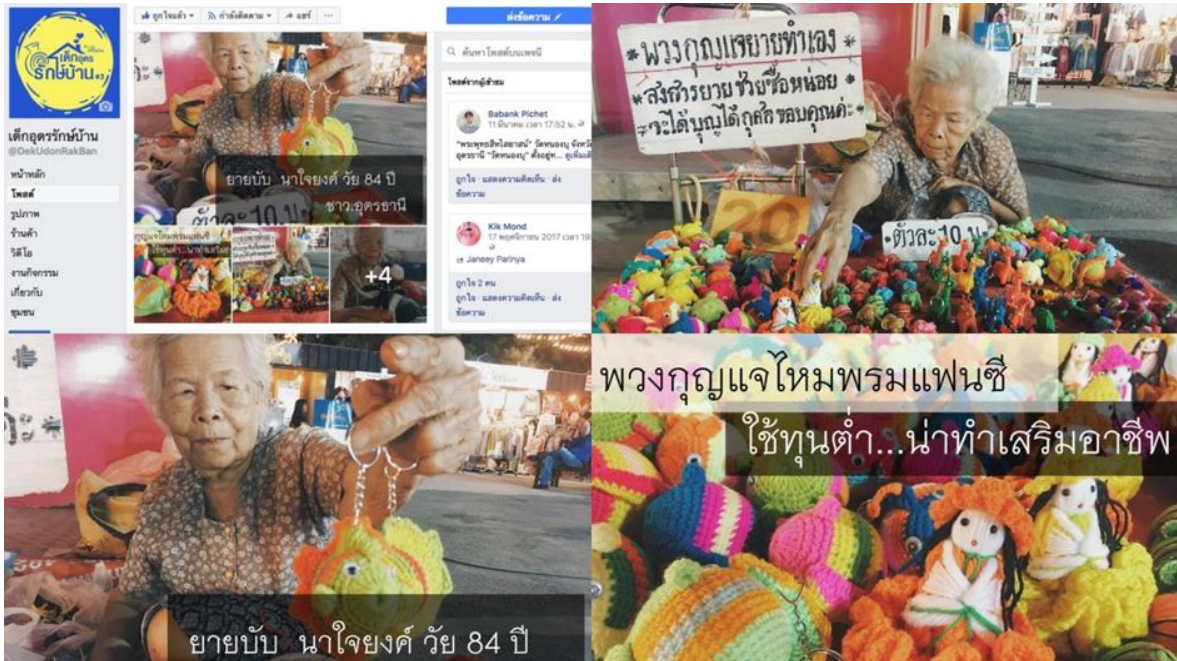

ภาพที่ 9 หนังสั้นเรื่อง Happiness

ภาพที่ 10 หนังสั้นเรื่อง The Memory Fuller

4.5 เพจเด็กอุตรรักษ์บ้าน <https://www.facebook.com/DekUdonRakBan/> ที่นำเสนอเรื่องราวที่สร้างสรรค์ของเมืองอุตรธานี ทั้งเรื่องอาชีพ ผู้สูงอายุ เด็กเยาวชน ปัญหาเมือง ศิลปะ และวัฒนธรรม ของอุตรธานี

ภาพที่ 11 เพจเด็กอุตรรักษ์บ้าน <https://www.facebook.com/DekUdonRakBan/>

ภาพที่ 12 การจัดฉายเผยแพร่ผลงานและมอบเกียรติบัตร ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์

5. จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักษ์อุดรธานี

แกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักษ์อุดรธานี ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2560 เพื่อเป็นพื้นที่ในการเล่นและเรียนรู้ แบ่งปันความสุขแก่เด็กเยาวชน และครอบครัว ด้วยกิจกรรมภายใต้แนวคิดเพลินรักษ์อุดรธานี ทุกวันศุกร์ และเสาร์ของแต่ละสัปดาห์ ดังนี้

5.1 ดนตรีอีสานรักษ์อุดร จัดขึ้นวันที่ 25 พฤศจิกายน 2560 ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ ดำเนินกิจกรรมด้วยเกมส์ันทนาการ และจัดเวทีเสวนากับคุณเทวี บุตรแก้ว นายกสมาคมศิลปินหมอลำ จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ความรู้ และแสดงศิลปะหมอลำอีสาน แก่นักเรียนมัธยมโรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม เด็กเยาวชนและครอบครัวที่มาพักผ่อนในสวนสาธารณะได้รับชมรับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภาพที่ 13 กิจกรรมดนตรีรักษ์อีสาน

5.2 ภาพถ่ายเล่าเรื่องเมืองอุดร จัดขึ้นวันที่ 1 ธันวาคม 2560 เป็นการจัดนิทรรศการภาพถ่าย และเวทีเสวนาให้ความรู้เรื่องการถ่ายภาพ ถ่ายทอดประสบการณ์ถ่ายภาพเมืองอุดรและสะท้อนการพัฒนาเมืองอุดรจากอดีตจนปัจจุบัน โดยคุณธานินทร์ วงษ์อาษา อาจารย์ณพล ธนาวิชรากุล และคุณบัณฑิต แก้วผิวอาจ ให้กับนักเรียนมัธยมโรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม เด็กเยาวชน และครอบครัว ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์

ภาพที่ 14 กิจกรรมภาพถ่ายเล่าเรื่องเมืองอุดร

5.3 มัคคุเทศก์น้อย จัดขึ้นวันที่ 2 ธันวาคม 2560 กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนประถม โรงเรียนเทศบาล 2 เพื่อให้ความรู้เรื่องเมืองอุดรธานี ประวัติเมือง สถานที่สำคัญของเมือง ภายหลังจากการเล่นเกมส์ันทนาการ จะมีการนั่งรถรางชมเมือง ชมสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ อาทิ ศาลเทพารักษ์ วัดโพธิสมภรณ์ พิพิธภัณฑ์เมืองอุดร ศาลหลักเมือง และทดลองเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวให้ข้อมูลเมืองอุดรธานี

ภาพที่ 15 กิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย

5.4 ศิลปะกลางสวน จัดขึ้นวันที่ 2 ธันวาคม 2560 เป็นกิจกรรมที่เชิญชวนเด็กเยาวชนและครอบครัว มาทำงานศิลปะสร้างสรรค์ อาทิ การวาดลายโอบ้านเชียง การทำพวงมะโหดร การทำตุ้งกะเหรี่ยง และเล่นเกมสันทนาการร่วมกัน ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์

ภาพที่ 16 กิจกรรมศิลปะกลางสวน

5.5 พ่อครัวแม่ครัวน้อย จัดขึ้นวันที่ 8 ธันวาคม 2560 เป็นกิจกรรมให้ความรู้และทดลองปฏิบัติการทำอาหารอีสาน อาทิ แกงเห็ด ป่นปลา อ่อมไก่ ลาบหมู กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนประถมโรงเรียนเทศบาล 4 วัดโพธิ์วาราม

5.6 ละครเร่ จัดขึ้นวันที่ 8 ธันวาคม 2560 เป็นกิจกรรมให้ความรู้และทดลองปฏิบัติการเล่นละครสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างเยาวชนแกนนำและนักเรียนประถม โรงเรียนเทศบาล 4 วัดโพธิ์วาราม

ภาพที่ 17 กิจกรรมละครเร่

5.7 ฉายสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร จัดขึ้นวันที่ 15 ธันวาคม 2560 เป็นกิจกรรมนำเสนอผลงานสื่อที่ผลิตขึ้นในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์ จำนวน 8 ผลงาน ของน้องๆ นักเรียนมัธยมปลายจาก 5 โรงเรียน ที่รวมกลุ่มแบบคณะโรงเรียนผลิตงานร่วมกับพี่แกนนำเยาวชน ได้แก่ ช่าว สารคดีเชิงข่าว content online และหนังสือ ถือเป็นการคืนข้อมูลให้กับเยาวชน ครู อาจารย์ และชุมชน ฦ สวณสาธาณณะหนองประจักษ์

ภาพที่ 18 กิจกรรมฉายสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร

5.8 นักสืบตัวน้อย จัดขึ้นวันที่ 15 ธันวาคม 2560 เป็นกิจกรรมที่ชวนเด็กเยาวชนและครอบครัว มาทำงานศิลปะสร้างสรรค์ และเล่นเกมสืบค้นข้อมูลเมืองอุดรร่วมกัน ฦ สวณสาธาณณะหนองประจักษ์

ภาพที่ 19 กิจกรรมนักสืบตัวน้อย

5.9 ละครเร่ รักษ์อุตร จัดขึ้นวันที่ 22 - 23 ธันวาคม 2560 เป็นกิจกรรมจัดแสดงผลงานละครเร่สร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องปีศาจขยะ เรื่องตำรารักษ์ เรื่องมาลัย เรื่องทองกวาว และเรื่องนางหมีขิด ซึ่งแต่ละเรื่องล้วนศึกษา และนำเสนอข้อมูลเรื่องราวอัตลักษณ์ของเมืองอุดรธานีผ่านการแสดงละครเร่ออกมา ให้เด็กเยาวชนและครอบครัวได้รับชม ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ ซึ่งเนื้อหาของละครเร่แต่ละเรื่องมีรายละเอียด ดังนี้

5.9.1 เรื่องปีศาจขยะ เป็นละครแนวแฟนตาซี คอมมาดี้ แก่นของเรื่องคืออยากให้ชาวเมืองอุดรธานีรักษาความสะอาด เนื้อเรื่องย่อคือเมื่อชาวอุดรธานีทำให้สวนสาธารณะหนองประจักษ์ที่พักผ่อนของเมืองสกปรก จนเป็นเหตุให้กำเนิดปีศาจขยะมาสร้างความวุ่นวายให้กับเมือง ชาวเมืองจึงต้องรวมพลังหาเครื่องมือ อาทิ ไม้กวาด ถังขยะ ที่ตักผง มาต่อสู้ทำความสะอาดกับปีศาจขยะจนสวนสาธารณะกลับมาสะอาดอีกครั้ง

5.9.2 เรื่องตำรารักษ์ เป็นละครแนวคอมมาดี้ แก่นของเรื่องคืออยากให้ชาวอุดรธานีอนุรักษ์หวงแหวนของดีและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ รู้จักกตัญญูรู้คุณบ้านเกิด เนื้อเรื่องย่อคือเมื่อลูกหลานชาวคำชะโนดขโมยตำราภูมิปัญญาการทำพานบายศรีพญานาคของหมู่บ้านไปจนชาวบ้านวุ่นวายเพื่อไปเปิดโรงงานทำพานบายศรีพญานาคแข่งกับชาวบ้าน แต่ก็ทำมาค้าไม่ขึ้น จนต้องนำตำรามาคืนให้ชาวบ้านและขอขมาลาโทษ ชาวบ้านก็พร้อมจะให้อภัย และร่วมกันทำมาค้าขายจนหมู่บ้านรุ่งเรืองร่วมกัน

5.9.3 เรื่องมาลัย เป็นละครแนวดราม่า แก่นของเรื่องคืออยากให้ชาวเมืองอุดรธานีรู้จักกตัญญูรู้คุณแม่ รู้คุณสัมมาอาชีพ รู้คุณบ้านเกิด เนื้อเรื่องย่อคือเมื่อลูกสาวอายุที่มีแม่ขายพวงมาลัยไหว้กรรมหลวงประจักษ์ผู้สร้างเมืองอุดรธานี จนต้องหนีตามผู้ชายที่ร่ำรวยเข้ากรุงเทพฯ ไป จนมาสำนึกผิดเมื่อได้ฟังเรื่องเล่าจากแม่สามีที่มาเที่ยวเมืองอุดรและรู้จักประทับใจแม่ของตนผู้ร้อยพวงมาลัยขายที่วงเวียนกรรมหลวงประจักษ์ ลูกสาวจึงกลับบ้านเพื่อมาขอขมาแม่ ขอขมากรรมหลวงประจักษ์ผู้สร้างเมืองอุดรธานี

5.9.4 เรื่องทองกวาว ดอกไม้ประจำเมืองอุดรธานี ละครเรื่องนี้เป็นละครแนวดราม่า แก่นของเรื่องคืออยากให้ชาวอุดรธานีอนุรักษ์หวงแหวนของดีและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ รู้จักกตัญญูรู้คุณบ้านเกิด เนื้อเรื่องย่อคือ เมื่อลูกหลานไม่ยอมสืบทอดสัมมาอาชีพของพ่อแม่ อาทิ การทำเกลือ การปั้นไหบ้านเชียง และการทอผ้าหมีขิด หนีไปทำงานในโรงงานกรุงเทพฯ แต่เมื่อถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบจึงคิดถึงบ้าน คิดถึงอาชีพที่พ่อแม่ถ่ายทอดให้ตน ทั้งหมดจึงคืนถิ่นเพื่อไปสืบทอดสัมมาอาชีพของพ่อแม่ต่อไป

5.9.5 เรื่องนางหมีขิด เป็นละครแนวย้อนยุคแฟนตาซี คอมมาดี้ แก่นของเรื่องคืออยากให้ชาวอุดรธานีอนุรักษ์การทอผ้าหมีขิดให้คงอยู่สืบไป เนื้อเรื่องย่อคือ เมื่อท่านเจ้าคุณค้นหาสาวผู้ทอผ้าหมีขิดผืนที่สวยงามที่สุดเพื่อเข้าแข่งขันระหว่างเมือง จนเป็นเหตุให้เกิดการริษยาและฆาตกรรมสาวผู้ทอผ้าผืนนั้น ผีนางหมีขิดจึงต้องกลับมาทำภารกิจที่ค้างไว้ให้เสร็จ และทวงคืนความยุติธรรมเปิดเผยตัวฆาตกร

ภาพที่ 20 โปสเตอร์ละครเร่ รักข์อูตร

ภาพที่ 21 กิจกรรมละครเร่ รักข์อูตร

6. จัดมหกรรมติจังอีสารต๋มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักข์อูตรธานี

มหกรรมติจังอีสารต๋มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักข์อูตรธานี เรื่องกินเรื่องใหญ่ จัดขึ้นวันที่ 27 มกราคม 2561 เป็นการจัดกิจกรรมที่แสดงพลังของเยาวชนแกนนำเครือข่ายติจังอีสารต๋มโฮมจาก 5 พื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนสารคามสืบสานสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มเยาวชนกาฬสินธุ์เฮ็ดดี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ กลุ่มเยาวชนอยู่อีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ กลุ่มเยาวชนเด็กกุดรักข์บ้าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และยังมีเครือข่ายข้ามชาติ จากจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาร่วมกันถ่ายทอดวิถีชีวิต ผ่านอาหารพื้นถิ่น ศิลปะการแสดง และศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ให้ชาวเมืองอุดรธานีได้เพลิดเพลิน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ภาพที่ 22 ประสานงานและเตรียมความพร้อมการจัดงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5

ภาพที่ 23 จัดสถานที่อุปกรณ์และตกแต่งงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม

ภาพที่ 24 มหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักชุมชน

ขอเชิญร่วมงานมหกรรม

ดีจัง...
อีสานตุ้มโฮม ปี 5
ตอน "บอกรักชุมชน"

พบกับชมเครือข่ายเยาวชน 6 พื้นที่ภาคอีสาน
อุดร - เวช - กาฬสินธุ์ - ศรีสะเกษ - ร้อยเอ็ด - มหาสารคาม

วันเสาร์ ที่ 27 มกราคม 2561
เวลา 17.00 น. ณ ถนนคนเดินอุดรธานี **ฟรี**

เรื่องกิน
เรื่องใหญ่

- ลานอาหาร
- ลานเรียนรู้ แบ่งปัน
- ลานศิลปะสร้างสรรค์

ภาพที่ 25 ไลน์ลประชาสัมพันธ์มหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5

7. จัดกิจกรรมสรุปบทเรียนการทำงาน ประเมินผล และสรุปโครงการ

ผลการดำเนินงานโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ มีผลการดำเนินงานที่สรุปได้เป็นผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

7.1 ผลที่เกิดขึ้นในเชิงปริมาณ

7.1.1 เกิดแกนนำเด็กเยาวชน นิสิต นักศึกษา ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อแนวคิดและกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ สร้างการเรียนรู้ สร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชน และสังคม จำนวน 100 คน

7.1.2 มีเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เกิดการพัฒนาทักษะเรื่องเท่าทันสื่อ จำนวน 100 คน

7.1.3 มีกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ที่สามารถใช้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน สร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชน และสังคมได้ 11 กิจกรรม

7.1.4 มีเครือข่ายการดำเนินงานสื่อสารสร้างสรรค์ในระดับนโยบายที่จะมีส่วนร่วม เชื่อมโยงการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของชุมชน และสังคม 10 หน่วยงาน

7.1.5 เกิดสื่อดี ในการเผยแพร่เรื่องราวของชุมชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของชุมชน และสังคม 14 ผลงาน

7.1.6 มีพื้นที่ 3 ดี ที่นำกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ไปเป็นแนวทางพัฒนาเด็ก เยาวชน และชุมชน 1 พื้นที่

7.2 ผลที่เกิดขึ้นในเชิงคุณภาพ

7.2.1 แกนนำเด็กเยาวชน และนักศึกษา เกิดความรู้ความเข้าใจต่อแนวคิดและกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ สร้างการเรียนรู้ สร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชน และสังคม แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

7.2.1.1 กลุ่มแกนนำเยาวชนนักศึกษา พบว่า เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดเรื่องพื้นที่ 3 ดี แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ และแนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ เกิดการมีส่วนร่วมสื่อสารสร้างสรรค์ผลงานสื่อ ที่นำเสนอประเด็นเนื้อหา หรือเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นวิถีชุมชน และต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น เกิดนักสื่อสารสุภาพะ ที่สามารถนำแนวคิดสื่อสารสร้างสรรค์พื้นที่ 3 ดี ที่เข้าใจในประเด็นสุขภาวะที่หลากหลายทั้งในเชิงประเด็น เชิงพื้นที่ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านการสื่อสารในอนาคต และนำแนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเอง ทำให้เข้าใจกระบวนการผลิตสื่อ อ่านสื่อได้ ใช้สื่อเป็น เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าตนเองที่มีส่วนในการทำกิจกรรม การเป็นอาสาสมัครพี่เลี้ยงสอนรุ่นน้องสร้างสรรค์สื่อ ทั้งยังพบว่าตนเองมีคุณค่าต่อการสร้างแรงบันดาลใจแก่รุ่นน้องในการสื่อสารสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้เรื่องพื้นที่ 3 ดี สื่อสารสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันสื่อ ไปประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมหรือโครงการอื่น ๆ ทั้งในกิจกรรมกลุ่มในมหาวิทยาลัย หรือกิจกรรมค่ายอาสาอื่น ๆ

7.2.1.2 กลุ่มแกนนำเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เกิดความรู้ในแนวคิดเรื่องพื้นที่ 3 ดี : สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ และแนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ในระดับที่นำไปใช้ออกแบบรูปแบบและเนื้อหาของกลุ่มตนเองอย่างสร้างสรรค์ สร้างประโยชน์ต่อชุมชนได้ เกิดความรู้ต่อเรื่องราวคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้งขึ้น ซึ่ง

ได้เรียนรู้ข้อมูลจากการลงพื้นที่ พูดคุย ลงมือปฏิบัติร่วมกับภูมิปัญญา ปรากฏชุมชน และนำไปสร้างสรรค์ สื่อ เพื่อขยายการรับรู้ทั้งในระดับชุมชน และสาธารณะ เกิดการรู้เท่าทันสื่อ ว่าสื่อมีกระบวนการประกอบสร้างอย่างไร ผลิตอย่างไร มีเทคนิคอะไรบ้าง นอกจากนี้ ยังสามารถเลือกใช้สื่อเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ชุมชนและสังคมมากขึ้น ภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าตนเองที่มีส่วนร่วมต่อการสร้างสรรค์สื่อ รวมทั้งมีการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์

7.2.2 ระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อของเด็กเยาวชน ที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า

7.2.2.1 ระดับของการตระหนักในความสำคัญของการเลือกและใช้สื่อ หรือการเข้าถึง (Access) พบว่า เด็กเยาวชนมีทักษะในการเข้าถึงสื่อ การรับสื่อประเภทต่างๆ มากน้อยขึ้นอยู่กับช่วงวัย สถานภาพทางเศรษฐกิจ และพื้นที่ โดยสื่อส่วนมากที่เข้าถึงได้คือ สื่อออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ ละสื่อวิทยุ ซึ่งสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่างๆ ได้ รวมทั้งสามารถเลือกใช้สื่อเปิดรับข้อมูลข่าวสารให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น หรือชุมชนได้ ทั้งนี้พบว่า เด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 2 กลุ่ม (กลุ่มแกนนำเยาวชนนักศึกษา และกลุ่มแกนนำเด็กเยาวชนที่ร่วมโครงการ) จะมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับมาก

7.2.2.2 ระดับการเรียนรู้ทักษะการวิเคราะห์และตั้งคำถามต่อสื่อ รวมทั้งการตีความเนื้อหาสื่อแต่ละประเภท การวิเคราะห์ผลกระทบทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ พบว่า เด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 2 กลุ่ม มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับที่สามารถวิเคราะห์สื่อได้ตามประสบการณ์และช่วงวัยของตนเองในระดับมาก

7.2.2.3 ระดับการประเมินค่าสื่อ (Evaluate) ซึ่งเกิดจากการที่สามารถวิเคราะห์สื่อได้แล้วก็จะสามารถประเมินสื่อได้ พบว่า เด็กเยาวชนสามารถประเมินคุณภาพของเนื้อหาสื่อ ประโยชน์ต่อผู้รับสาร หรือคุณค่าทางด้านศีลธรรม จรรยาบรรณ สังคม ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และช่วงวัย เช่นเดียวกับกับทักษะรู้เท่าทันสื่อในระดับอื่น

7.2.2.4 การสร้างสรรค์สื่อ เป็นทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างสื่อของตนเอง เมื่อมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ แนวคิด 3 ดี แล้ว เด็กเยาวชนก็สามารถวางแผน ออกแบบ ลงพื้นที่ในชุมชนค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์สาระสำคัญของข้อมูลที่จะนำมาสร้างสรรค์สื่อได้ นอกจากนี้ยังสามารถเรียนรู้การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างรู้เท่าทัน มุ่งให้เกิดประโยชน์และศักยภาพการทำงาน เช่น เกิดแนวคิด ความรู้ในการใช้โทรศัพท์มือถือสร้างสรรค์เนื้อหาทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ผ่านกระบวนการเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารสาธารณะที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น

7.2.3 ประสิทธิภาพของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงแก่เด็กเยาวชน และชุมชน โดยผลของการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) เกิดพื้นที่การเรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของชุมชนเมืองอุดรธานี 2) เกิดการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพแก่เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี 3) เกิดเครือข่ายนักสื่อสารสร้างสรรค์เด็กอุดรธานีบ้าน ร่วมจัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี 4) มีสื่อสร้างสรรค์ เผยแพร่เรื่องราวของชุมชนเมืองอุดรธานีสู่สาธารณะ ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศต่อไป

7.2.4 เครือข่ายการดำเนินงานสื่อสารสร้างสรรค์ในระดับนโยบายที่จะมีส่วนร่วมเชื่อมโยงการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของชุมชน และสังคม ประกอบด้วย

7.2.4.1 เครือข่ายโรงเรียนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 9 โรงเรียน ได้แก่

- โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า
- โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี

- โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์
- โรงเรียนบ้านหมากแข้ง
- โรงเรียนอุดรพัฒนาการ
- โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม
- โรงเรียนสตรีอุดม
- โรงเรียนเทศบาล 2
- โรงเรียนเทศบาล 4 วัดโพธิ์วาราม

7.2.4.2 หน่วยงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครอุดรธานี โดยทางเทศบาล เล็งเห็นถึงประโยชน์ของโครงการและยินดีสนับสนุนหากมีการจัดกิจกรรมขึ้นอีกอย่างต่อเนื่อง

7.2.4.3 ชมรมสื่อสร้างสรรค์ และสาขาอื่นๆ ในคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้แก่ สาขาการโรงแรม สาขาการท่องเที่ยว สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขา สื่อสารการตลาด เป็นเครือข่ายศึกษาเรียนรู้การใช้กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเด็กและ เยาวชน โดยเข้าร่วมการอบรมผลิตสื่อสร้างสรรค์ และร่วมจัดกิจกรรม Play & Learn เฟลลินรักษ์อุดร

7.2.4.4 ประชาชนและคนในชุมชนเมืองอุดรธานี ที่ร่วมให้ข้อมูล และมีส่วนร่วมใน กิจกรรม

7.2.5 สื่อดี ในการเผยแพร่เรื่องราวของชุมชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของชุมชน และสังคม ประกอบด้วย content online ข่าว สารคดีเชิงข่าว หนังสือ ละครเร่รักษ์อุดร และเพลงเด็กอุดร รักษ์บ้าน ซึ่งสื่อเหล่านี้นำเสนอข้อมูล เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชน

7.2.6 พื้นที่ 3 ดี ที่นำกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ไปเป็นแนวทางพัฒนาเด็กเยาวชน และชุมชน การดำเนินงานโครงการฯ ทำให้เกิดพื้นที่เรียนรู้สื่อสร้างสรรค์ ที่เด็กเยาวชนแกนนำสามารถใช้ กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการเรียนรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สุขภาวะในชุมชน ทั้งในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และเทศบาลนครอุดรธานี

นอกจากนี้ ยังพบว่า กระบวนการของโครงการฯ ทำให้เกิดการพัฒนาต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วม โครงการในด้านทักษะชีวิต ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม เกิดความสามัคคี การแบ่ง หน้าที่ในการทำงาน ตระหนักในภารกิจหน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ ตรงต่อเวลา มีการ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีความกระตือรือร้น สามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะอย่างใคร่ครวญ และใช้เหตุผล มากขึ้น ตระหนักในการทำงานจิตอาสาเพื่อประโยชน์สาธารณะ เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการทำงาน การมีส่วนร่วมพัฒนาสร้างประโยชน์เพื่อคนอื่น เพื่อชุมชนและสังคม นอกจากนี้ ยังตระหนักในคุณค่า และ ศักยภาพความรู้ ความสามารถของตนเอง เกิดความมั่นใจในตนเองต่อการทำงานเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน สังคม เป็นแรงบันดาลใจให้กับรุ่นน้อง เพื่อน หรือกลุ่มเด็กเยาวชนอื่นในสังคมได้ ที่สำคัญคือ พลังของเด็ก และเยาวชนทำให้เกิดการสร้างแรงขับเคลื่อนในชุมชน เกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมพัฒนา ชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งยังตระหนักถึงความสำคัญของครุภูมิปัญญา ปรากฏชุมชน ทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต หรือสิ่งดีงามในชุมชนของตนเอง และต้องการให้ดำรงอยู่ สืบทอดไปยังรุ่น ลูกหลานและเป็นการสร้างแรงขับเคลื่อนในสถานศึกษาและหน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนร่วมกับการ ดำเนินกิจกรรม ต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชน โรงเรียน และหน่วยงาน ท้องถิ่นสนใจที่จะนำแนวคิดของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ไปบูรณาการกับการทำงานต่อไป

4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหา

จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงาน ที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี สรุปได้ดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี โครงการเด็กอุดรรักบ้าน สรุปได้ดังนี้

1) **ตัวแกนนำเยาวชน** ส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ คือ ตัวแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานีเอง ที่มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ มีจิตอาสา มีความเข้มแข็ง อดทน มุ่งมั่น รับผิดชอบในหน้าที่ สามัคคีทำงานเป็นทีม และมีไหวพริบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

2) **ความน่าสนใจของกิจกรรมโครงการ** ด้วยความหลากหลายของกิจกรรมโครงการทั้ง 3 ระยะ อันได้แก่ ระยะที่ 1 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักอุดร ระยะที่ 2 กิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักอุดรธานี ระยะที่ 3 มหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอนบอกรักอุดรธานี ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสนใจ และติดตามเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3) **ระบบการจัดการโครงการ** การดำเนินงานกิจกรรมทั้งภาพรวมโครงการ และกิจกรรมในโครงการแต่ละระยะ แกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จะมีการประชุมวางแผนและสรุปงานทุกครั้ง และยังมีการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมกับสมาชิกแกนนำแต่ละคน เพื่อให้การดำเนินกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จมากที่สุด

4) **ที่ปรึกษาโครงการ** ส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จแก่โครงการ คือ ที่ปรึกษา ซึ่งก็คืออาจารย์ในสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่คอยให้คำปรึกษาและแนะนำการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานโครงการกับบุคคลและหน่วยงานภายนอก

5) **การสนับสนุนจากสถาบัน** ซึ่งก็คือ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่คอยสนับสนุนสถานที่จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาทิ กล้องถ่ายภาพ กล้องวีดีโอ ไมค์ไวเลส ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ

6) **การสนับสนุนจากเครือข่าย** เครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮม คือส่วนสำคัญให้กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จ เริ่มตั้งแต่การอบรมกระบวนการ ถ่ายทอดแนวความคิดการทำงาน ประสพการณ์ และคอยช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ทั้งเรื่องการเป็นวิทยากรกระบวนการ กิจกรรมการแสดง และการออกบูทอาหารพื้นถิ่น

7) **งบประมาณสนับสนุนโครงการ** การดำเนินโครงการของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ประสบความสำเร็จได้เพราะงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และชมรมสื่อสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

8) การสนับสนุนจากคนในพื้นที่ โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น ในการดำเนินกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้านครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนการให้ข้อมูล และร่วมกิจกรรมจากคนในพื้นที่ ได้รับการสนับสนุนส่งตัวแทนนักเรียนประถมและมัธยมมาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ จาก 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากแข้ง โรงเรียนอุดรพัฒนาการ โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม โรงเรียนสตรีอุดม โรงเรียนเทศบาล 2 และโรงเรียนเทศบาล 4 วัดโพธิ์วาราม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนสถานที่จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เฟลลินรักษ์อุดรธานี และมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอนบอกรักอุดรธานี จากเทศบาลนครอุดรธานี

อุปสรรคปัญหา

จากการวิจัย พบว่า การจัดการกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี มีอุปสรรคปัญหา สรุปได้ดังนี้

1) ระบบการจัดการโครงการ ในการดำเนินกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี แม้จะมีการวางแผนงานและประชุมสรุปงานเพื่อแก้ไขปัญหา แต่ในบางครั้งการวางแผน และแบ่งหน้าที่การทำงานก็ยังไม่รัดกุมพอ รวมทั้งในบางกิจกรรมจำนวนแกนนำเยาวชนจัดงานยังมีจำนวนไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหา เช่น เมื่อถึงเวลาจัดงานขาดอุปกรณ์บางชิ้น หรือขาดคนควบคุมงานในบางส่วน

2) สถานที่จัดงาน ในการดำเนินกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เฟลลินรักษ์อุดรธานี ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ มีอุปสรรคเรื่องพื้นที่การจัดที่ห่างไกลจากจุดต่อไฟเพื่อให้แสงสว่าง และยังเป็นพื้นที่ในด้านที่ผู้คนไม่ค่อยพลุกผ่าน ทำให้บางกิจกรรมมีผู้ร่วมกิจกรรมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ส่วนพื้นที่การจัดงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ก็จัดในสถานที่ที่มีผู้คนสัญจรพลุกพล่าน แม้ผู้คนจะให้ความสนใจเป็นอย่างดี แต่ก็ยากต่อการเตรียมงานและควบคุมงาน

3) อุปกรณ์ ในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักอุดร ช่วงของการลงพื้นที่ผลิตสื่อ เยาวชนบางกลุ่มขาดอุปกรณ์การทำ เช่น กล้องถ่ายภาพ และไม้คั๊วเลส ทำให้ต้องรอคิวอุปกรณ์การทำงานจากกลุ่มอื่น ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการผลิตงาน

4) ระยะเวลาในการดำเนินงาน เนื่องด้วยการจัดการกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ที่มีกิจกรรมอันหลากหลายถึง 3 ระยะ ทำให้แกนนำเยาวชนเกิดอาการเหนื่อยล้าจากระยะเวลาการทำกิจกรรม รวมทั้งยังส่งผลต่อการจัดการเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมให้แล้วเสร็จ ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานบางส่วน

5) การประชาสัมพันธ์ โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้านของแกนนำเยาวชนแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ต่อเนื่อง และยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งจัดอย่างกระชั้นชิดติดต่อกัน ทำให้ขาดระยะเวลาการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง

6) การขัดแย้งทางความคิด ในการดำเนินงานโครงการมีปัญหาการขัดแย้งทางความคิดของสมาชิกแกนนำ ส่งผลให้ต้องมีการปรับความคิดและทัศนคติโดยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ทำให้การดำเนินงานบางส่วนล่าช้าไป

4.4 แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์

จากการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสาน ตุ่มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี สรุปได้ ดังนี้

1) **พัฒนาความรู้ความสามารถของแกนนำ** การพัฒนาความรู้ความสามารถของแกนนำเยาวชน เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก แกนนำเยาวชนยังต้องการพัฒนาตนเองในหลากหลายด้าน อาทิ ทักษะการสื่อสารสาธารณะ ทักษะการผลิตสื่อแบบมืออาชีพ การเป็นวิทยากรกระบวนการ การคิดและออกแบบกระบวนการ เทคนิคการสื่อสารแบบสร้างสรรค์ และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของพวกเขาให้ประสบความสำเร็จ ส่งผลต่อการเป็นแปลงตนเองผู้อื่น และชุมชนต่อไป

2) **พัฒนารูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์** กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ที่น่าสนใจ หลากหลาย และเหมาะสม จะส่งผลให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ เกิดการพัฒนาของพื้นที่เมืองอุดรธานี อย่างต่อเนื่อง การคิดค้นรูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์จึงเป็นภารกิจสำคัญของ แกนนำเยาวชนอิสานตุ่มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

3) **สร้างการรับรู้ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง** การสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ โครงการอย่างต่อเนื่องทั่วถึง คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายของโครงการสนใจและเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งหากมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมวัตถุประสงค์ของโครงการหรือกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ก็จะประสบความสำเร็จได้ในที่สุด การเพิ่มการรับรู้ และช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายจึงจำเป็นอย่างยิ่ง

4) **ขยายเครือข่ายความร่วมมือ** การขยายเครือข่ายความร่วมมือ คือการแพร่กระจายแนวคิด 3 ดี วิถีพลเมือง ไปสู่แวดวงที่กว้างขึ้น ยิ่งเรามีพันธมิตรหรือเครือข่ายความร่วมมือมากเท่าใด วัตถุประสงค์ของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ่มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานียิ่งจะประสบความสำเร็จเท่านั้น รวมทั้งยังเกิดความสะดวกสบายในการดำเนินงาน เพราะมีเครือข่ายคอยให้ความร่วมมือและสนับสนุน ยิ่งหากได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่นในระดับนโยบายด้วยแล้วก็ยังมีแนวโน้มที่กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ครั้งนี้จะถูกสนับสนุนส่งเสริมไปยังหน่วยงานอื่นๆ

5) **สนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง** สืบเนื่องจากงบประมาณจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสาขาวิชานิเทศศาสตร์ และชมรมสื่อสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จึงทำให้เกิดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอิสานตุ่มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี โครงการเด็กอุดรรักบ้านขึ้น ซึ่งเป็นโครงการที่ตีมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กเยาวชนด้วยกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ และยังสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่ชุมชนและสังคม ดังนั้นหากมีการสนับสนุนการจัดกระบวนการอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้เด็กเยาวชนเกิดการพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อที่เขาจะได้กลายเป็นพลเมืองประชาธิปไตย เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีให้กับชุมชนและสังคมต่อไป

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนดิจิทัลอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี” เป็นงานวิจัยที่มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ด้านกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ในการดำเนินโครงการเด็กอุดรรักบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี จากการทำงานพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี วิถีพลเมือง โครงการเด็กอุดรรักบ้าน
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรคปัญหาที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) และวิเคราะห์สรุปผล ได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี
สรุปได้ดังนี้

- 1) ลงพื้นที่หาข้อมูล ประสานงานกับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย
- 2) ประชุมทีมงานเพื่อวางแผน และออกแบบกระบวนการกิจกรรม
- 3) จัดเตรียมเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม
- 4) จัดกิจกรรมผลิตสื่อรักอุดร จัดขึ้นที่คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็นกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ ให้กับนักเรียนมัธยมปลายจาก 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากแข้ง และโรงเรียนอุดรพัฒนาการ เป็นเวลา 2 วัน หลังจากนั้นเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมและพี่แกนนำเยาวชนนักศึกษาจะร่วมลงพื้นที่เรียนรู้รักเมืองอุดร ศึกษาข้อมูลสัมภาษณ์ และผลิตสื่อร่วมกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ และนำสื่อที่ผลิตมาร่วมนำเสนอวิพากษ์ ก่อนจะนำไปปรับแก้ และจัดฉายที่สวนสาธารณะหนองประจักษ์ ให้เด็กเยาวชน และครอบครัวได้ร่วมรับชม รวมทั้งนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย Content Online ข่าว สารคดี หนังสือ และเพจเด็กอุดรรักบ้าน <https://www.facebook.com/DekUdonRakBan/>
- 5) จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักอุดรธานี ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2560 ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ เพื่อเป็นพื้นที่ในการเล่นและเรียนรู้แบ่งปันความสุขแก่เด็กเยาวชน และครอบครัว ด้วยกิจกรรมภายใต้แนวคิดเพลินรักอุดรธานี ทุกวันศุกร์

และเสารของแต่ละสัปดาห์ ประกอบด้วย ดนตรีอีสานรักษ์อุดร ภาพถ่ายเล่าเรื่องเมืองอุดร มัคคุเทศก์น้อย พ่อครัวแม่ครัวน้อย ละครเร่ ศิลปะกลางสวน นักสืบตัวน้อย ฉายสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร และละครเร่รักษ์อุดร

6) จัดมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักอุดรธานี เรื่องกินเรื่องใหญ่ จัดขึ้นวันที่ 27 มกราคม 2561 เป็นการจัดกิจกรรมที่แสดงพลังของเยาวชนแกนนำเครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮมจาก 5 พื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนสารคามสืบสานสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มเยาวชนกาฬสินธุ์เฮ็ดดี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ กลุ่มเยาวชนยูอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ กลุ่มเยาวชนเด็กอุดรรักษ์บ้าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และยังมีเครือข่ายข้ามชาติ จากจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาร่วมกันถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านอาหารพื้นถิ่น ศิลปะการแสดง และศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ให้ชาวเมืองอุดรธานีได้เพลิดเพลินและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

7) จัดกิจกรรมสรุปบทเรียนการทำงาน ประเมินผล และสรุปโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ มีผลการดำเนินงานที่สรุปได้เป็นผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลของการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน

ผลของการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ทำให้ 1) เกิดพื้นที่การเรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของชุมชนเมืองอุดรธานี 2) เกิดการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี 3) เกิดเครือข่ายนักสื่อสารสร้างสรรค์เด็กอุดรรักษ์บ้าน ร่วมจัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี 4) มีสื่อสร้างสรรค์ เผยแพร่เรื่องราวของชุมชนเมืองอุดรธานีสู่สาธารณะ ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และนอกจากนั้นยังส่งผลต่อตัวแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ส่งผลต่อนักเรียนมัธยมผู้เข้าร่วมโครงการ ต่อเด็กเยาวชนและครอบครัวผู้เข้าร่วมโครงการ และส่งผลต่อส่วนต่างๆ ดังนี้

แกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี แกนนำเยาวชน เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตหลากหลายด้าน ทั้งทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม เกิดความสามัคคี การแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ตระหนักในภารกิจหน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ ตรงต่อเวลา มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีความกระตือรือร้น สามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะอย่างใคร่ครวญ และใช้เหตุผลมากขึ้น เกิดความตระหนักในการทำงานจิตอาสาเพื่อประโยชน์สาธารณะ เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการทำงาน การมีส่วนร่วมพัฒนาสร้างประโยชน์เพื่อคนอื่น เพื่อชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กเยาวชน เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสร้างการเปลี่ยนแปลงแก่สังคม เกิดการนำแนวคิดเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเอง ทำให้เข้าใจกระบวนการผลิตสื่อ อ่านสื่อได้ ใช้สื่อเป็น

นักเรียนมัธยมศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการ เกิดความรู้ต่อเรื่องราวคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้งขึ้น ซึ่งได้เรียนรู้ข้อมูลจากการลงพื้นที่พูดคุย ลงมือปฏิบัติร่วมกับครูภูมิปัญญา ราษฎรชุมชน และนำไปสร้างสรรค์สื่อ เพื่อขยายการรับรู้ทั้งในระดับชุมชน และสาธารณะ เกิดการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ว่าสื่อมีกระบวนการประกอบสร้างอย่างไร ผลิตอย่างไร มีเทคนิคอะไรบ้าง นอกจากนี้ ยังสามารถเลือกใช้สื่อเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ชุมชนและสังคมมากขึ้น และเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าตนเองที่มีส่วนร่วมต่อการสร้างสรรค์สื่อ

เด็กเยาวชนและครอบครัวผู้เข้าร่วมโครงการ กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการ เด็กอนุรักษ์บ้าน ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ทำให้เด็กเยาวชน และครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ต่อเรื่องราวคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนเมืองอุดรธานี ส่งผลให้เกิดความห่วงใยและอนุรักษ์ต่อไป

ชุมชนเมืองอุดรธานี พลังของเด็กและเยาวชนทำให้เกิดการสร้างแรงขับเคลื่อนในชุมชน เกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งยังตระหนักถึงความสำคัญของครุภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน ทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต หรือสิ่งดีงามในชุมชนของตนเอง และต้องการให้ดำรงอยู่ สืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน และยังเป็นการสร้างแรงขับเคลื่อนในสถานศึกษา และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรม ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กเยาวชน โรงเรียนและหน่วยงานท้องถิ่นสนใจที่จะนำแนวคิดของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ไปบูรณาการกับการทำงานต่อไป

ส่วนที่ 2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหา

สรุปได้ดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1) **ตัวแกนนำเยาวชน** ที่มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ มีจิตอาสา มีความเข้มแข็งอดทน มุ่งมั่น รับผิดชอบในหน้าที่ สามัคคีทำงานเป็นทีม และมีไหวพริบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

2) **ความน่าสนใจของกิจกรรมโครงการ** ความหลากหลายของกิจกรรมโครงการทั้ง 3 ระยะ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสนใจ และติดตามเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3) **ระบบการจัดการโครงการ** มีการประชุมวางแผนและสรุปงานทุกครั้ง และยังมีกรมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมกับสมาชิกแกนนำแต่ละคน เพื่อให้การดำเนินกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ประสบผลสำเร็จมากที่สุด

4) **ที่ปรึกษาโครงการ** ซึ่งก็คืออาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่คอยให้คำปรึกษาและแนะนำการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานโครงการกับบุคคลและหน่วยงานภายนอก

5) **การสนับสนุนจากสถาบัน** คือหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่คอยสนับสนุนสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ จัดกิจกรรม

6) **การสนับสนุนจากเครือข่าย** เครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮม คือส่วนสำคัญให้กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จ เริ่มตั้งแต่การอบรมกระบวนการ ถ่ายทอดแนวคิดการทำงาน ประสพการณ์ และคอยช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ทั้งเรื่องการเป็นวิทยากรกระบวนการ กิจกรรมการแสดง และการออกบูธอาหารพื้นถิ่น

7) **งบประมาณสนับสนุนโครงการ** การดำเนินโครงการของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ประสบความสำเร็จได้เพราะงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

(มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสาขาวิชานิติศาสตร์ และชมรมสื่อสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

8) การสนับสนุนจากคนในพื้นที่ โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น ในการดำเนินการกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักบ้านครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนการให้ข้อมูล และร่วมกิจกรรมจากคนในพื้นที่ ได้รับการสนับสนุนส่งตัวแทนนักเรียนประถมและมัธยมมาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ จาก 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากแข้ง โรงเรียนอุดรพัฒนาการ โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม โรงเรียนสตรีอุดม โรงเรียนเทศบาล 2 และโรงเรียนเทศบาล 4 วัดโพธิ์วาราม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนสถานที่จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เฟลีนรักษ์อุดรธานี และมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอนบอกรักอุดรธานี จากเทศบาลนครอุดรธานี

อุปสรรคปัญหา

1) ระบบการจัดการโครงการ แม้จะมีการวางแผนงานและประชุมสรุปงานเพื่อแก้ไขปัญหา แต่ในบางครั้งการวางแผน และแบ่งหน้าที่การทำงานก็ยังไม่รัดกุมพอ รวมทั้งในบางกิจกรรมจำนวนแกนนำเยาวชนจัดงานยังมีจำนวนไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหา

2) สถานที่จัดงาน ในการดำเนินกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เฟลีนรักษ์อุดรธานี ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ มีอุปสรรคเรื่องพื้นที่การจัดที่ห่างไกลจากจุดต่อไฟเพื่อให้แสงสว่าง และยังเป็นพื้นที่ในด้านที่ผู้คนไม่ค่อยพลุกผ่าน ทำให้บางกิจกรรมมีผู้ร่วมกิจกรรมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ส่วนพื้นที่การจัดงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ก็จัดในสถานที่ที่มีผู้คนสัญจรพลุกพล่าน แม้ผู้คนจะให้ความสนใจเป็นอย่างดี แต่ก็ยากต่อการเตรียมงานและควบคุมงาน

3) อุปกรณ์ ในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักอุดร ช่วงของการลงพื้นที่ผลิตสื่อ เยาวชนบางกลุ่มขาดอุปกรณ์การถ่ายทำ ทำให้ต้องรอคิวอุปกรณ์การทำงานจากกลุ่มอื่น ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการผลิตงาน

4) ระยะเวลาในการดำเนินงาน เนื่องด้วยโครงการมีกิจกรรมอันหลากหลายถึง 3 ระยะ ทำให้แกนนำเยาวชนเกิดอาการเหนื่อยล้าจากระยะเวลาการทำกิจกรรม รวมทั้งยังส่งผลต่อการจัดการเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมให้แล้วเสร็จ ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานบางส่วน

5) การประชาสัมพันธ์ โครงการ ยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ต่อเนื่อง และยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งจัดอย่างกระชั้นชิดติดต่อกัน ทำให้ขาดระยะเวลาการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง

6) การขัดแย้งทางความคิด ในการดำเนินงานโครงการมีปัญหาการขัดแย้งทางความคิดของสมาชิกแกนนำ ส่งผลให้ต้องมีการปรับความคิดและทัศนคติโดยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ทำให้การดำเนินงานบางส่วนล่าช้าไป

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์

สรุปได้ ดังนี้

- 1) พัฒนาความรู้ความสามารถของแกนนำ อย่างต่อเนื่อง
- 2) พัฒนารูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และมีประสิทธิภาพ
- 3) สร้างการรับรู้ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
- 4) ขยายเครือข่ายความร่วมมือ ให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานในพื้นที่
- 5) สนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

5.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) อภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

1) กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี

กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี สรุปได้ดังนี้ (1) ลงพื้นที่หาข้อมูล ประสานงานกับชุมชนกลุ่มเป้าหมาย (2) ประชุมทีมงานเพื่อวางแผน และออกแบบกระบวนการกิจกรรม (3) จัดเตรียมเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม (4) จัดกิจกรรมผลิตสื่อรณรงค์ จัดขึ้นที่คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เป็นกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อ ให้กับนักเรียนมัธยมปลายจาก 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากแข้ง และโรงเรียนอุดรพัฒนาการ เป็นเวลา 2 วัน หลังจากนั้นเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมและพี่แกนนำเยาวชนนักศึกษาจะร่วมลงพื้นที่เรียนรู้รักษ์เมืองอุดร ศึกษาข้อมูล สัมภาษณ์ และผลิตสื่อร่วมกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ และนำสื่อที่ผลิตมาร่วมนำเสนอวิพากษ์ ก่อนจะนำไปปรับแก้ และจัดฉายที่สวนสาธารณะหนองประจักษ์ ให้เด็กเยาวชน และครอบครัวได้ร่วมรับชม รวมทั้งนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย Content Online ข่าว สารคดี หนังสือ และเพจเด็กอุดรรักษ์บ้าน <https://www.facebook.com/DekUdonRakBan/> (5) จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักษ์อุดรธานี ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2560 ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ เพื่อเป็นพื้นที่ในการเล่นและเรียนรู้ แบ่งปันความสุขแก่เด็กเยาวชน และครอบครัว ด้วยกิจกรรมภายใต้แนวคิด เพลินรักษ์อุดรธานี ทุกวันศุกร์และเสาร์ของแต่ละสัปดาห์ ประกอบด้วย ดนตรีอีสานรักษ์อุดร ภาพถ่ายเล่าเรื่องเมืองอุดร มัคคุเทศก์น้อย พ่อครัวแม่ครัวน้อย ละครเร่ ศิลปะกลางสวน นักสืบตัวน้อย ฉายสื่อสร้างสรรค์รักษ์อุดร และละครเร่รักษ์อุดร (6) จัดมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอน บอกรักอุดรธานี เรื่องกินเรื่องใหญ่ จัดขึ้นวันที่ 27 มกราคม 2561 เป็นการจัดกิจกรรมที่แสดงผลของเยาวชนแกนนำเครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮมจาก 5 พื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนสารคามสืบสานสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มเยาวชนกาฬสินธุ์เฮ็ดดี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ กลุ่มเยาวชนยูอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ กลุ่มเยาวชนเด็กอุดรรักษ์บ้าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และยังมีเครือข่ายข้ามชาติ จากจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาร่วมกันถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านอาหารพื้นถิ่น ศิลปะการแสดง และศิลปวัฒนธรรมของ

แต่ละพื้นที่ ให้ชาวเมืองอุดรธานีได้ผลิตเพลินและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (7) จัดกิจกรรมสรุปบทเรียนการทำงาน ประเมินผล และสรุปโครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ปี 3 : นักสื่อสารสร้างสรรค์ มีผลการดำเนินงานที่สรุปได้เป็นผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลของการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักษ์บ้าน ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือทำให้ (1) เกิดพื้นที่การเรียนรู้และอนุรักษ์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของชุมชนเมืองอุดรธานี (2) เกิดการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี (3) เกิดเครือข่ายนักสื่อสารสร้างสรรค์เด็กอุดรรักษ์บ้าน ร่วมจัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองอุดรธานี (4) มีสื่อสร้างสรรค์ เผยแพร่เรื่องราวของชุมชนเมืองอุดรธานีสู่สาธารณะ ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และนอกจากนั้นยังส่งผลต่อตัวแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ส่งผลต่อนักเรียนมัธยมผู้เข้าร่วมโครงการ ต่อเด็กเยาวชนและครอบครัวผู้เข้าร่วมโครงการ

และส่งผลต่อส่วนต่างๆ ดังนี้ (1) แกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตหลากหลายด้าน ทั้งทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม เกิดความสามัคคี การแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ตระหนักในภารกิจหน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ ตรงต่อเวลา มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีความกระตือรือร้น สามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะอย่างใคร่ครวญ และใช้เหตุผลมากขึ้น เกิดความตระหนักในการทำงานจิตอาสาเพื่อประโยชน์สาธารณะ เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการทำงาน การมีส่วนร่วมพัฒนาสร้างประโยชน์เพื่อคนอื่น เพื่อชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กเยาวชน เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสร้างการเปลี่ยนแปลงแก่สังคม เกิดการนำแนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันของตนเอง ทำให้เข้าใจกระบวนการผลิตสื่อ อ่านสื่อได้ ใช้สื่อเป็น (2) นักเรียนมัธยมศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการ เกิดความรู้อต่อเรื่องราวคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้งขึ้น ซึ่งได้เรียนรู้ข้อมูลจากการลงพื้นที่พูดคุย ลงมือปฏิบัติร่วมกับครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน และนำไปสร้างสรรค์สื่อ เพื่อขยายการรับรู้ทั้งในระดับชุมชน และสาธารณะ เกิดการรู้เท่าทันสื่อ ว่าสื่อมีกระบวนการประกอบสร้างอย่างไร ผลิตอย่างไร มีเทคนิคอะไรบ้าง นอกจากนี้ ยังสามารถเลือกใช้สื่อเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ชุมชนและสังคมมากขึ้น และเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าตนเองที่มีส่วนร่วมต่อการสร้างสรรค์สื่อ (3) เด็กเยาวชนและครอบครัวผู้เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ต่อเรื่องราวคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนเมืองอุดรธานี ส่งผลให้เกิดความหวงแหนและอนุรักษ์ต่อไป (4) ชุมชนเมืองอุดรธานี เกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งยังตระหนักถึงความสำคัญของครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน ทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต หรือสิ่งดีงามในชุมชนของตนเอง และต้องการให้ดำรงอยู่ สืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน และยังเป็นการสร้างแรงขับเคลื่อนในสถานศึกษา และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรม ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กเยาวชน โรงเรียนและหน่วยงานท้องถิ่นสนใจที่จะนำแนวคิดของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ไปบูรณาการกับการทำงานต่อไป

2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคปัญหา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี คือ (1) ตัวแกนนำเยาวชน ที่มีความสามารถ มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำ มีจิตอาสา มีความเข้มแข็ง อดทน มุ่งมั่น รับผิดชอบในหน้าที่ สามัคคีทำงานเป็นทีม และมีไหวพริบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี (2) ความน่าสนใจของกิจกรรมโครงการ ความหลากหลายของกิจกรรมโครงการทั้ง 3 ระยะ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสนใจ และติดตามเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (3) ระบบการจัดการโครงการที่ดี มีการประชุมวางแผนและสรุปงานทุกครั้ง และยังมีการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมกับสมาชิกแกนนำแต่ละคน เพื่อให้การดำเนินกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จมากที่สุด (4) มีที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งก็คืออาจารย์ในสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่คอยให้คำปรึกษาและแนะนำการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานโครงการกับบุคคลและหน่วยงานภายนอก (5) การสนับสนุนจากสถาบัน คือหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่คอยสนับสนุนสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ จัดกิจกรรม (6) การสนับสนุนจากเครือข่าย เครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮม คือส่วนสำคัญให้กระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จ เริ่มตั้งแต่การอบรมกระบวนการ ถ่ายทอดแนวคิดการทำงาน ประสบการณ์ และคอยช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ทั้งเรื่องการเป็นวิทยากรกระบวนการ กิจกรรมการแสดง และการออกบูทอาหารพื้นถิ่น (7) งบประมาณสนับสนุนโครงการ การดำเนินโครงการของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี ประสบความสำเร็จได้เพราะงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสาขาวิชา นิเทศศาสตร์ และชมรมสื่อสารสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (8) การสนับสนุนจากคนในพื้นที่ โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น ในการดำเนินกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์โครงการเด็กอุดรรักบ้านครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนการให้ข้อมูล และร่วมกิจกรรมจากคนในพื้นที่ ได้รับการสนับสนุนส่งตัวแทนนักเรียน ประถมและมัธยมมาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ จาก 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 3 บ้านเหล่า โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี โรงเรียนเทศบาล 7 รดไฟสงเคราะห์ โรงเรียนบ้านหมากแข้ง โรงเรียนอุดรพัฒนาการ โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม โรงเรียนสตรีอุดม โรงเรียนเทศบาล 2 และโรงเรียนเทศบาล 4 วัดโพธิ์วาราม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนสถานที่จัดกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักอุดรธานี และมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ตอนบอกรักอุดรธานี จากเทศบาลนครอุดรธานี

อุปสรรคปัญหาของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี คือ (1) ระบบการจัดการโครงการ แม้จะมีการวางแผนงานและประชุมสรุปงานเพื่อแก้ไขปัญหา แต่ในบางครั้งการวางแผน และแบ่งหน้าที่การทำงานก็ยังไม่รัดกุมพอ รวมทั้งในบางกิจกรรมจำนวนแกนนำเยาวชนจัดงานยังมีจำนวนไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหา (2) สถานที่จัดงาน ในการดำเนินกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ Play & Learn เพลินรักอุดรธานี ณ สวนสาธารณะหนองประจักษ์ มีอุปสรรคเรื่องพื้นที่การจัดที่ห่างไกลจากจุดต่อไฟเพื่อให้แสงสว่าง และยังเป็นพื้นที่ในด้านที่ผู้คนไม่ค่อยพลุกผ่าน ทำให้บางกิจกรรมมีผู้ร่วมกิจกรรมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ส่วนพื้นที่การจัดงานมหกรรมดีจังอีสานตุ้มโฮม ปี 5 ก็จัดในสถานที่ที่มีผู้คนสัญจรพลุกพล่าน แม้ผู้คนจะให้ความสนใจเป็นอย่างดี แต่ก็ยากต่อการเตรียมงานและควบคุมงาน (3) อุปกรณ์ ในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อสร้างสรรค์รักอุดร ช่วงของการลงพื้นที่ผลิตสื่อ เยาวชนบางกลุ่มขาดอุปกรณ์การถ่ายทำ ทำให้ต้องรอคิวอุปกรณ์การทำงานจากกลุ่มอื่น ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการผลิตงาน (4) ระยะเวลาในการดำเนินงาน เนื่องด้วยโครงการมีกิจกรรมอันหลากหลายถึง 3 ระยะ ทำให้แกนนำเยาวชนเกิดอาการเหนื่อยล้าจากระยะเวลาการทำงาน รวมทั้งยังส่งผลต่อการ

จัดการเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมให้แล้วเสร็จ ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานบางส่วน (5) การประชาสัมพันธ์ โครงการ ยังมีการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ต่อเนื่อง และยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งจัดอย่างกระชั้นชิดติดต่อกัน ทำให้ขาดระยะเวลาการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง (6) การขัดแย้งทางความคิด ในการดำเนินงานโครงการมีปัญหาการขัดแย้งทางความคิดของสมาชิกแกนนำ ส่งผลให้ต้องมีการปรับความคิดและทัศนคติโดยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ทำให้การดำเนินงานบางส่วนล่าช้าไป

3) แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์

แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนอีสานตุ้มโฮมในพื้นที่เมืองอุดรธานี คือ (1) พัฒนาความรู้ความสามารถของแกนนำอย่างต่อเนื่อง (2) พัฒนารูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และมีประสิทธิภาพ (3) สร้างการรับรู้ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (4) ขยายเครือข่ายความร่วมมือ ให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานในพื้นที่ (5) สนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการจัดกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

1) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเฉพาะการถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ของแกนนำเยาวชนในพื้นที่เมืองอุดรธานี ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาองค์ประกอบอื่นๆ ลงลึกในหลากหลายมิติ เช่น ทักษะด้านการสื่อสารของแกนนำเยาวชน องค์ประกอบด้านการออกแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับเยาวชนยุคดิจิทัล รวมไปถึงศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายโครงการหรือผู้รับสารในระดับต่างๆ

2) ควรมีการศึกษาในด้านการบริหารจัดการกลุ่มแกนนำเยาวชนเครือข่ายดีจังอีสานตุ้มโฮม สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม และพัฒนาเครือข่ายให้กว้างขวางขึ้น เพื่อการพัฒนาเด็กเยาวชนทั่วภาคอีสาน

3) ควรนำรูปแบบการดำเนินงาน และกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆ และพัฒนารูปแบบกระบวนการสื่อสารสร้างสรรค์ให้มีความหลากหลาย เพิ่มความน่าสนใจ และเพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาเด็กเยาวชนในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2556). **เมืองสื่อสร้างสรรค์ : ตัวชี้วัดและการนำไปใช้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- นวิยาฐ์ ศักยเศรษฐ์. (2561). **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเด็กอนุรักษ์บ้าน ปี 3**. มุลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก.
- พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์. (2556). **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กลไกในการขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติภายใต้กระบวนการพัฒนาแบบทางเลือก**. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม .
- อังคณา พรมรักษา. (2560). **รายงานการดำเนินงานโครงการอีสานตุ้มโฮม : สื่อสารสร้างสรรค์**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน. (2559). **กรอบแนวคิด "พลเมืองประชาธิปไตย เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล (MIDL)**. สืบค้นจาก <http://childmedia.net/mediainventive/flap/597> (25 พฤศจิกายน 2560)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นางสาวนวิยาฐ์ ศักยเศรษฐ์

วัน/เดือน/ปีเกิด : วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2524

ประวัติการศึกษา :

ระดับปริญญาโท   วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ว.ม.) New Media

สถานศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่จบการศึกษา : 2555

ระดับปริญญาตรี   ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สื่อสารมวลชน

สถานศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่จบการศึกษา : 2547

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

